

Без мови немає нації!

СЛАВА

Прогвіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

44 (1148), 4–10 листопада 2021

Презентація «Обіжника «Просвіти»

Марія ГУЦОЛ,
голова ІФМО ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка, доктор філософії,
м. Івано-Франківськ

З нагоди 30-ї річниці відновлення діяльності Товариства “Просвіта” та річниці створення УПА і Козацтва Івано-Франківське міське об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка разом із Департаментом стратегічного розвитку Івано-Франківської територіальної громади організувало і провело в Народному дому “Просвіта” творчу зустріч – презентацію “Обіжника “Просвіти” (1877–2022). Сторінками історії міста Станіславова–145 (1877–2022), Івано-Франківська–30 (1992–2022) в очільниках Просвіти” – Івано-Франківськ: “Місто НВ”, 2021. – 32 с.

Зустріч розпочалася з Божого благословення отцем-капеланом АТО, заступником голови Товариства Орестом Пут’ком і вітанням – піснею “Мій Івано-Франківськ” у виконанні Михайла Кривеня, народного артиста України, професора Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника.

Голова Товариства Марія Гуцол, ведуча зустрічі, привітавши присутніх, повідомила, що розпочинаємо проводити заходи, присвячені 30-річчю відновлення діяльності товариства “Просвіта” в м. Івано-Франківську, яке святкуватимемо рівно через рік 11.10.2022 року. Наш “Обіжник” творило багато людей, на його сторінках зібрана інформація з багатьох джерел, там подано історію найславетнішої організації “Просвіта”.

До слова ведуча запросила голову м. Івано-Франківська та Івано-Франківської територіальної громади Руслана Марцінківа. Його команда активно співпрацює з міською “Просвітою”. І, якби не їхня фінансова підтримка, напевно, не вийшла би у світ друкована версія “Обіжника “Просвіти”.

Руслан Марцінків подякував усім просвітянам, закликав шанувати українство та підтримувати один одного. У цьому є місія “Просвіти”. Якраз видрукований “Обіжник” подає нам приклад згуртованості та свідчить про плідну працю наших попередників. Тому це дуже потрібна справа, і даний захід це засвідчує.

Про створення та діяльність Товариства “Просвіта” розповів народний де-

путат України 1-го і 2-го скликань, державний та громадсько-політичний діяч, дипломат, теперішній голова Івано-Франківського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка Степан Волковецький. Також він за дорученням начальника управління культури, національностей та релігій облдержадміністрації Володимира Федорака вручив грамоти ОДА колективу ІФМО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка та від ОО Товариства “Просвіта” особисто М. Гуцол з нагоди її ювілею.

Запрошено поділитися своїми знаннями про історію “Просвіти” Ганну Карась (членкині Ради Товариства “Просвіта” і Національної спілки композиторів України, заслужену працівницю культури України, доктора мистецтвознавства, професорку Прикарпатського університету ім. В. Стефаника), яка у своїх споминах згадала не тільки про свою працю в “Просвіті”, а й багаторічну працю колишнього голови обласної “Просвіти” Петра Арсенича, краєзнавця та члена правління Михайла Головатого, історика Богдана Гавриліва.

Заступник директора Департаменту стратегічного розвитку Івано-Франківської міської ради Ігор Кінаш згадав про зародження просвітянського руху в нашому місті.

Про свою діяльність у “Просвіті” розповів колишній заступник голови Товариства, голова осередку ВАТ “Арматурний завод”, журналіст Володимир Ференц. Він наголосив, що й тепер треба ще багато працювати і запропонував збирати спогади просвітян та видати окремо книжкою.

Про свої надбання з історії “Просвіти” в Австро-угорському періоді перебування України та про велике значення для пізняння діяльності Товариства “Просвіта” для учнів та студентів навчальних закладів з даного “Обіжника” поділився Андрій Королько – доцент кафедри історії України і методики викладання історії Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, кандидат історичних наук.

У своєму виступі Іван Драбчук – педагог, історик-краєзнавець, провідний редактор інформаційно-видавничого сектору Національного заповідника “Давній Галич” зауважив, що “Просвіта” завжди випускала книжки та календарі інформа-

ційного характеру. У цьому “Обіжнику” подано і історичні дані, які зацікавлять нашу молодь для подальшого і глибшого її пізнання.

Галина Горбань – заступник директора Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка наголосила, що “Просвіта” в минулому і тепер багато робить для гуртування людей навколо себе. Саме цим і займаються працівники бібліотеки. В “Обіжнику” зібрано глибоке дослідження історії нашої “Просвіти”, про людей, які займалися і займаються просвіництвом та підтримують українське. Ці люди запалені вогнем українства. Переконання – Україна понад все. В “Обіжнику” відображені минуле і сьогодення.

Своїми враженнями про видання поділилася відповідальний секретар МО ВУТ “Просвіти” Наталія Синиця, для якої цей “Обіжник” був і є всім. Це була її ідея, це вона ходила по архівах збирати дані, а допомагала втілювати ці ідеї в життя її донька Діана Говера. Цікаво і натхненно виступив також і технічний редактор, відповідальний секретар, заступник голови обласної “Просвіти” Михайло Січка. Про співпрацю з бібліотеками навчальних закладів міста (а їх налічується 49) та безкоштовну передачу ім даного “Обіжника” “Просвіти” розповіла консультант Департаменту освіти та науки Уляна Чупрунова. А поетеса Леся Геник повідомила про те, що департамент культури забезпечив “Обіжникові” “Просвіти” всі бібліотеки нашої територіальної громади (місто Івано-Франківськ та 18 сіл мають понад 30 бібліотек).

Усі виступи помережані концертною програмою за участю ліцеїстів ліцею № 1: Кротенко Діани, Дрінь Софії, Каюк Софії, Лесюк Вікторії, Дарвай Діани, Двірник Катерини, Рогожинської Інни та лікаря Лілії Гураль, що було особливо зворушливим.

Альбоми фотографій та підшивки просвітянських часописів “Слово Просвіти” і “Галицька Просвіта” на видному місці в залі та фотографії діяльності минулого і сьогодення “Просвіти” пропливали на екрані для присутніх. Це були голови осередків та бібліотекарі, які напередодні отримали безкоштовно “Обіжник “Просвіти” (1877–2022), а також директори, завучі й учні ліцеїв та студенти ВНЗ Івано-Франківська та просвітян.

22-й конкурс Яцика – на старті!

9 листопада, у День української писемності та мови, о 15-й годині розпочнеться 22-й Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, організаторами якого є Міністерство освіти і науки України та Благодійний фонд “Ліга українських меценатів”.

Урочиста церемонія відкриття цього вже легендарного мовного турніру відбудеться в митрополичих палацах Софії Київської, з урахуванням нинішніх карантинних вимог.

Серед тих, хто цього дня промовлятиме до учасників конкурсу, – Віра Рогова, заступниця міністра освіти і науки України; Володимир Загорій, президент Ліги українських меценатів; Ганна Малляр, заступниця міністра оборони України; Олександр Огороднійчук, член Ліги українських меценатів; Павло Гриценко, голова журі конкурсу, директор Інституту української мови Національної академії наук України; Тарас Кремінь, Уповноважений із захисту державної мови, а також студенти і представники вищих військових навчальних закладів.

Церемонія відкриття конкурсу транслюватиметься в режимі онлайн на ютуб-каналі Міністерства оборони України.

Прес-служба
Ліги українських меценатів

Соборність «листопадового чину»

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Такий перебіг думок супроводжує нас, коли згадуються події тих осінніх днів 1918-го, передусім 1 і 3 листопада у Львові та Чернівцях. Мусимо про це знати, оскільки вони навічно вплетені в соборний вінок Української Державності.

Сьогодні є особлива суспільна затребуваність говорити, висвітлювати, пропагувати життєтворчість і благородство чину тих, які вірою і правою служили національній Ідеї. Адже істина в тому, що беззлудо політикам розпочинати історію національно-державного будівництва України з себе, для себе, під себе. Оскільки основи державності виборювалися багатьма поколіннями на всіх українських землях. Саме ці листопадові дні засвідчують про ті бурі часи, коли на коротку історичну мить вдалося матеріалізувати велику ідею національної Свободи, Державності.

Національно-визвольні рухи на західноукраїнських теренах (Галичина, Буковина, Волинь, Закарпаття) вписані славною сторінкою в творення української державності, утверджені соборність і суверенність віками розділеного чужинцями народу. Саме тоді на сесії австрійського парламенту (4 жовтня 1918 р.) українець С. Вітік заявив нечуване для тих часів, що “...Український народ жадає для свого національного життя між свободними державами Європи сполучення всіх українських областей в Одну самостійну республіканську державу, яка стане независимою від усіх сусідніх держав”.

Очевидно, що з боку провідників тодішньої української Парламентської Репрезентації, зокрема Є. Петрушевича, К. Левицького, були деякі сподівання про отримання державності з рук австрійської влади, створивши “союз народів”. Австрійська орієнтація частини українських політиків насправді дуже шкодила справі творення державної самостійності. Адже інші народи (німці, угорці, південні слов'яни, італійці, румуни...) не тішили себе ілюзіями щодо здатності Австро-Угорщини вирішувати їхню державницьку долю. Тому політичний український провід став все більше схилятися до альтернативної концепції “з'єднання західноукраїнських земель із Наддніпрянщиною”. А тому вже тоді той же Петрушевич заявив про “найсвятіше для нас право на з'єднання всіх українських земель в самостійну українську державу”.

За сірими буднями “червоних” порогів пандемії проглядається світло далеких (понад столітньої давності) жовтнево-листопадових подій, які закладали підмурівок нашої Державності, торували шлях до проголошення Незалежності та Всеукраїнського референдуму 1 Грудня. Вітчизняний інформаційний простір, засмічений всіляким непотребом на кшталт того, чи пристане до очікуваного політичного новоутворення (очевидно, зложікісного) Розумкова група гордона-комаровського, не завжди здатен реагувати на подібні дати. Проте вони завжди були, є і будуть у споминах українства. Тому варто берегти через століття вікопомні діяння наших славних предків – державних і політичних діячів, воїнів, мистців, просвітників, творців і борців, що у непрості часи мужньо й гідно утверджували національну ідею, яку, як заповіт, створив і благословив Шевченко – “Свою Україну любіть!”

...”. З політичної трибуни висловлювалася неприпустимість злучення з Польщею, “заявляючи, що наша дорога не веде до Варшави, але до Києва і мусить піднести свій кліч з'єднення всіх українських земель в самостійній українській державі” (К. Левицький).

Саме ця велика ідея спонукала тодішніх політичних провідників скликати 19 жовтня представницькі збори з українських земель Австро-Угорщини й утворити Українську Національну Раду. Вона складалася з делегатів-українців в австрійському парламенті, галицьких і буковинських сеймів, національних політичних партій Галичини й Буковини. Її історичне значення полягало, насамперед, у тому, що Рада (69 делегатів) проголосила про створення Української держави, сформованої з українських земель Австро-Угорщини. I та II статті цього доленоносного документу проголошували, що “Східна Галичина з граничною лінією Сяну з влученням Лемківщини, північно-західна Буковина з містами Чернівці, Сторожинець і Серет та українська половина північно-східної Угорщини – творить одноцільну українську територію і уконститується як українська держава”. Хоча голоси про негайнє з'єднання західноукраїнських земель з Великою Україною не отримали тоді більшості. Проціарські ілюзії, австрофільські настрої продовжували жевріти в політичному керівництві. Правда, в національному середовищі сформувалося військове крило (ЦВК) на чолі з Д. Вітовським, активним націоналістом – самостійником, що мав великий авторитет серед військових. Можливо саме завдяки йому та його соратникам Львів уранці 1 листопада замайорів синьо-жовтими прaporами, незважаючи, що агонізуюча імперія в особі намісника фон Гуйна застерегла українських представників, що вишколені німецькі та угорські військові частини “здушать прояв ворохобні у Львові”. Тим паче, що поляки, підтримувані США та Антантою, заявили про переход Галичини під польське урядування. Уже 2-3 листопада планувався збройний виступ поляків. Тому, коли ми віддаємо належне Петрушевичу, Левицькому, Цегельському, Голубовичу та іншим тодішнім керівникам УНР, то не забуваймо, що вирішальну роль зіграли старшини УСС, Українська Генеральна Команда на чолі з Д. Вітовським, С. Горуком, які віддали накази військовим перебрати владу на місцях. Перед цим Вітовський заявив Левицькому, що справу слід робити тільки неодмінно зараз, бо якщо

вночі не візьмемо Львів, то завтра його візьмуть поляки.

Отож, зранку 1 листопада Львів прокинувся під українською владою Національної Ради. На ратуші майорів синьо-жовтій прapor, піднятий 17-літнім Степаном Паньківським. Це воїстину легендарна постать, яку мали б знати в сучасному молодіжному середовищі, у школах, ліцеях, гімназіях, університетах. Член Пласти, таємної “Драгоманівської організації молоді”, вояк (з 16 років) Українських січових стрільців, поручник Української Галицької Армії, який загинув у 19 років за Україну, воюючи з поляками. Славною є його родина, яка присвятила своє життя українській справі. Батько – один із засновників наукового Товариства імені Т. Шевченка, а молодіший брат – голова уряду УНР в екзилі, очолював українські студентські товариства в Празі, був заступником В. Кубійовича, членом уряду Я. Стецька. Натомість суспільство знає, як, зазначив минулого тижня професор Чернівецького університету Ю. Макар, про Космодем'янську, іменем якої продовжують називати вулиці українських міст. Тому хай не стає подібний абсурд перешкодою для нашої національної пам'яті. Згадаймо, коли національне військо без втрат заволоділо Львовом, а заступник цісарського намісника В. Деникевич передав владу від імені Австро-Угорської Національної Ради. А стало це можливим лише завдяки тим відомим і незнаним українським борцям за волю свого народу. Цього ж дня з'явилися відозви, в яких зазначалося, що “Волею українського народу утворилася на українських землях бувшої австро-угорської монархії Українська Держава... Український Народ! Віднині Ти господар своєї землі, вільний горожанин Української Держави”.

Згідно з наказом Центрального Військового Комітету 1 листопада українцям була передана влада без значного спротиву в більшості міст і сіл Галичини. А на Буковині боротьбу очолив Український Крайовий Комітет, очолюваний О. Поповичем, який 25 жовтня (3 листопада) вирішив скликати віче українців. Проте 27 жовтня на крайових зборах румунів було заявлено, що Буковина є “румунською землею” і має бути об'єднана з Банатом і Трансильванією, повністю зігнорувавши історичні права українців. Хоча за переписом 1910 року на всій Буковині (Південній і Північній) проживало 38% українців, 34% румунів, 13% євреїв, 8% німців, 5% поляків, 1,3%

угорців, а також незначна кількість чехів, словаків, вірменів, старообрядців, ромів та ін. Варто віддати належне українським студентам Чернівецького університету, які одразу 28 жовтня в Національному домі в Чернівцях прийняли резолюцію про підтримку ідеї заснування Української держави із українських земель Австро-Угорщини та її об'єднання в єдиній суверенній Державі – Україні, різко засудивши при цьому намагання румунських провідників, зокрема румунського духовенства, захопити українські землі. Дуже важливим були 5 та 6 пункти резолюції, у яких студенти “завзвивають всю українську інтелігенцію і свідоме селянство до найкоріншого організування українських сил” та закликають Українську Народну Раду зробити “найрішущі заходи в справі перенесення всіх кадр українських полків на територію української держави”.

Гідним прикладом стала позиція Українського православного духовенства Буковини – прийнявши важливу резолюцію на своєму третьому з'їзді, підтримавши “однодушно” об'єднання всіх українських земель в одну українську державу, українське духовенство підтримало Українську Народну Раду як найвищу організацію і владу Українців, засудило посягання на українські землі з боку румунів, урочисто заявивши, що “буде всіма своїми силами боронити українські села і околиці Буковини і ніяк не згодиться на прилучення української частки до румунської держави”. Нарешті, в 4 пункти резолюції з'їзду було озвучено досить патріотичну позицію українських священників, які “зобов'язуються брати чинну і живу участь в зорганізованню биковинського українського народу в його визвольних змаганнях”.

1 листопада було оприлюднено заклик Буковинської делегації Української Народної Ради до українського населення краю взяти у Всеноародному вічі 3 листопада, твердо окресливши позицію, що “ніякого Семигороду ми не знаємо і не хочемо знати. **Нам наша Україна мати!** Українська земля для українського мужика.. Наша влада буде народна. Це ми осягнемо на своїй землі. Своїми голосами, а не чужими...”.

А вчительство Заставнівського повіту, підтримавши проголошення самостійної української держави, висловило рішучий протест проти “посягань будь то Румунів, будь то Поляків, на якунебудь частину української території, постановило добровільно оподатковуватись на зібране фонду національної оборони”.

З листопада 1918 року багатисячне віче заявило, що “український народ чужого не бажає, але своєї рідної землі боронитиме до останнього... Віче бажає прилучення австрійської часті української землі до України”.

Проте не сталося. Поляни та румуни, маючи свої держави, зуміли знову поневолити українські землі. Боротьба тривала. Підтвердженням цьому є відозва (“**Від хати до хати – з рук до рук**”, грудень 1921 р.) Буковинської делегації Української Народної Ради за підписом її голови І. Семаки з промовистим Шевченковим закликом “**Вставайте, кайдани порвіте!**”. Звертаючись до Українського народу Буковини, проголошувалось, що румунський наїздник став систематично нищити весь національний і культурний Твій доробок, Твою Українську Православну Церкву замінив на румунську. Твої середні школи понищив, народні школи зрумунізував, Твоїх дітей не допускає вчитися на рідній українській мові, найкращих Твоїх Синів і Доночок або вигнав з Рідного Краю, або томить по тюрях... Пам'ятай, що боротьба за волю є свята, що Ти за свій крок відповідатимеш перед історією. Твої славні подвиги або нікчемність осудять грядущі покоління.

“Перекладаючи” події столітньої давності на сучасну мову українських реальностей, усвідомлюєш значимість для часів нинішніх уроків минувшини. Їх не лише треба згадувати, пам'ятати, а й багато чому вчитися. Но можна не захоплюватися ідеалами і чином бездержавних українців, які, не маючи ні внутрішньої, ні зовнішньої політичної та мілітарної підпори, жертвою виборювали незалежну, єдину, соборну Україну.

Які ж уроки маємо засвоїти з національно-визвольних рухів часів української боротьби 1917–1921 років?

Найперше. Вони довели життєвірну істину, що найвищою цінністю буття Нації є СВОБОДА; що Людина, Народ можуть бути рабами, не будучи в кайданах, і можуть бути вільними навіть закутими. Цих ідеалів загальнолюдськості передова українська верства дотримувалася в найскладніші періоди буття нації. Їхня сутність у свій час обґрунтував відомий український просвітник-педагог Г. Ващенко. “Народ, – писав він, – шануючи свою національну гідність і захищаючи свою державну незалежність, не має права у будь-якій формі поневолювати інші народи”. Цю універсальну вартість ми завжди свято сповідували, проте, на жаль, дуже часто ця гуманна етика не отримувала (і не отримує) взаємності.

Друге. Ніколи, за жодних обставин не треба “привчати” українців, що на їхній землі можуть панувати “кращі” (замість “гірших”) чужинські держави чи імперії. Бо ідеалізація “ліберальніших” окупаций є отрутою для національної свідомості та згубою для державності.

Третє. Гідні вчинки, самопожертви, відданість українській ідеї, які проявляли військові, студенти, вчительство, духовенство, інтелігенція, трудовий народ у часі української революції заряди “осягнення святої волі – свободи – національного ідеалу: злучення з цілим Великим Українським Народом”, є достойним прикладом для нинішнього покоління і мають стати в основі виховання Нації.

Четверте. Необхідно безперечно показувати суспільству, що на цьому благодатному тлі патріотичного чину ганебними й антидержавними є дії сьогоднішнього **обмосковленого** попівства, яке служить не своєму народу, а кремлівській мамоні; частини інтелігенції, яка прямо й опосередковано, проте завжди запопадливо, обслуговує **руськомірську** ідеологію; тих військових, що на початку російсько-української війни зрадили Україну; тих політиків, які нині із катанинською одержимістю, люто ненавидячи все українське, випрошуують ласку в московитів за свою продажність.

П'яте. Очевидно, що події “листопадового чину” є повчальним уроком і для патріотичних сил в українському політичному та громадському середовищах. Бо кинутий клич єдності заради великої мети – творення **соборної Української Держави** спонукає до консолідації українства, не доводячи його роз’єднаність корисливими партійками (“до мішней”), до стану, коли постає безальтернативний вихід – піти в найми до олігархів. Тому Народ наділений правом запитати наступне: Якщо тоді українцям вдалося в надзвичай несприятливих умовах створити Українську Національну Раду з українських патріотичних сил, то хто і що зараз є перепоною для творення подібної її дуже затребуваної інституції? Кому краще домовлятися з чужинцями, московілами, нуоришами, аніж зі своїми? Хто, насправді, управляє цими неукраїнськими “несолідарними” процесами, які є поза національними інтересами? Чому безглуде сидіння в парламенті (і не тільки), чванливий вождизм і дурний гонор стали фетишем та самоціллю багатьох “ура-патріотичних” глашатаїв? Чому окрім “вожді” весь час силуються **окупувати** національну ідею, ставши тромбом в українському національному кровообігу?

Шосте. Настає пора Правди. Усім варто запам’ятувати означене сто років тому українськими провідниками визвольних змагань – “за свій крок відповідатимеш перед історією”.

Сьоме. Так, історія може нахвати, але вона не вміє прощати. Досвід, виборений нашими попередниками в звитяжній боротьбі за вільну й незалежну Україну є для нас великою життєвою наукою. І треба сповна скористати цим дарунком долі, щоби остаточно звільнити Українську Душу й Державу від зовнішніх і внутрішніх ланцюгів, на повний голос заявивши Світу, сказане нашими батьками, що “чужого не бажаємо, але свою рідну землю боронитимемо до останнього”.

1 листопада 1918 року у Львові, Станіславові, Тернополі, Бориславі, Золочеві, Сокалі та навіть у Перемишлі завдяки рішучим діям українських командирів і вояків встановлено українську владу. Листопадовий чин. Революція поручників і четарів на чолі з сотником Дмитром Вітовським. Його ім’я у Львові носить вулиця, де розташоване обласне Управління СБУ – нехай його ім’я вселяє жах у наших ворогів і надію у наші серця, як вселяло тоді, восени 1918 р. Вітовський не дожив до Голгофи своєї армії – розбився влітку 1919 року на літаку, повертаючись із Паризької мирної конференції з порожніми руками – без миру та збройної підтримки. Все, і тепер.

Згадаймо його сьогодні. А ще – поручника Ілька Цьокана, поручника Мартинця, поручника Паліїва, поручника Бубелу, четаря Огоновського та 17-річного Степана Паньківського, який вперше підняв на львівській Ратуші наш державний прапор. Завдяки їм Львів почині наш. Понині і довіку.

Українсько-польський фронт, що виник як суцільна 10-кілометрова лінія орієнтовно 4 листопада 1918 року, не змінювався упродовж наступних двох тижнів та розріз місто на дві нерівні частини: поляки зайняли західну частину міста з головним зализничним вокзалом, українці тримали під контролем центральну та східну частину з Високим Замком, міською Цитаделлю та вокзалом Підзамче. У столиці молодої ЗУНР мешкало майже 200 тис. осіб, причому українці з-поміж них внаслідок імперської політики колонізації було не більше чверті, тоді як поляки переважали їх майже вдвічі.

Мозковий центр українського війська, що розміщувався в “Народному домі”, пережив серйозну кризу вже на другий день серйозних боїв: з’ясувалося, що понад половину українських стрільців після тріумфального Листопадового зрину просто розійшлися по домувках! Очікуючи прибутия головної ударної сили – легіону УСС з Чернівців, що добиралася залишницею три дні з пригодами – українське командування гаяло дорогоцінний час, сподіваючись на професіоналізм та загартованість у боях.

Тоді як поляки, що переважали українців чисельно, зробили ставку на масову мобілізацію добровольців, мотивованих шовіністичним націоналізмом, які вважали українців меншовартісним та слаборозвиненим народом. У результаті наступними днями до Львова прибуло 1500 січових стрільців. Зате поляки мобілізували в свої загони 4000 бійців, не ра-

Юрій МИХАЛЬЧУК Революція поручників і четарів

хуючи існуючого збройного підпілля та волонтерів-цивільних!

У цій ситуації не витримав психологічної напруги та подав у відставку український командувач 31-річний Дмитро Вітовський. Його наступником став колишній стрілецький командир, 36-річний полковник Гриць Косак, який керував боями за місто три дні (з 5 по 8 листопада); змінити його довелося підполковнику Гнату Стефаніву (32 роки), який і виконував обов’язки командувача усього часу, що залишився до відступу українців з міста 21 листопада.

Далі ламана лінія противоречства двох національних стихій веде нас за маршрутом: вул. Театральна – вул. Коперника – парк Івана Франка – вул. Городоцька – вул. Шевченка – Янівська рогатка.

Саме тут знаходилися ключові опорні пункти адміністративного центру Львова, за які велися криваві бої понурами листопадовими днями 1918 року: будівля Головної пошти та телеграфу, бібліотека імені Стефаника (тоді Оссолінських), казарми та бастіони колишнього австро-угорського 30-го полку піхоти, будівля Галицького сейму (регіонального парламенту, нині – Університет імені Франка), Дирекція зализниць, артилерійські казарми, поліцейський комісаріат та казарми австро-угорської жандармерії. Парк імені Франка був ареною одного за найбільших боїв часу генерального польського наступу на центр Львова, що розгорнувся 9 листопада 1918 року, коли спробує штурму Галицького сейму було впевнено відбито українцями, а кілька сотень польських бойовиків залишилися на імпровізованому солдатському цвинтарі поміж дерев. Тоді ж розгорнулися бої за оволодіння артилерійськими казармами імені Фердинанда на головній транспортній артерії Львова – вулиці Городоцькій, де інтенсивність українського спротиву досягала сучасних боїв за Донецький аеропорт, а будівлі залишилися під українським контролем, незважаючи на вогонь артилерії, підпали та спробу підриву стін вибухівкою. Актив-

не сприяння українським захисникам Львова надавала артилерія у вигляді кількох гаубичних батарей, розміщених на панівних висотах на Цитаделі та Високому замку, які активно бомбардувалися поляками з повітря (захопленими австро-угорськими аеропланами на військовому летовищі Левандівка).

Ведення боїв у місті для українців ускладнювалося слабкою обізнаністю з вуличними лабіринтами, де поляки почували себе, немов у дома, зате, коли фронт перейшов у позиційний стан, бої за оволодіння окремими будівлями та барикадами показали повну перевагу українців у близькому та рукопашному бою.

Врешті-решт, все вирішило прибутия зовнішньої допомоги. Якщо на виручку побратимам-галичанам до Львова приїхало з Великої України 50 бійців під командою 25-річного випускника кафедри Одеської школи прaporщиків Андрія Долуда (які фантастично зарекомендували себе в боях у районі нинішнього ТРЦ “Форум”), то в складі польської колони з Перемища прорвалося понад 1000 бійців. Співвідношення сил остаточно змінилося не на нашу користь: майже 5500 поляків проти 3300 українців. Успішний польський наступ на південному фланзі фронту 20 листопада 1918 року завершився проривом української оборони та наказом командування про відступ українців з міста – криваві вуличні бої переросли у винажуючу піврічну облогу.

Центральний сектор української оборони вистояв навіть у цей критичний момент, тому наказ на підтримку складів з боєприпасами та відхід за місто тут сприйняли не просто без ентузіазму, а навіть висловлювались за те, аби розстріляти його ініціаторів у порядку профілактики. Оборонці фортеці Цитадель, бібліотеки Оссолінських, будівель пошти та парламенту, артилерійських казарм, австро-угорського банку та жандармерії назавжди вписали свої імена у книгу подвигів українського війська.

При цьому у нас прийнято політкоректно мовчати щодо цікавого факту: в листопаді 1918 року (і до березня 1919 р.) Начальник Генштабу польських Збройних сил працював генерал-майор Станіслав Шептицький (1867–1950), рідний брат Митрополита УГКЦ Андрея Шептицького. А, отже, має прямий стосунок до реалізації польської збройної агресії проти ЗУНР.

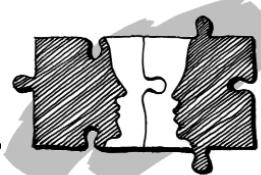
Українських захисників міста поховали на полях стрілецького пантеону Янівського цвинтаря, збудованого 1934 року за проектом учасників бойових дій – січового стрілеця Левка Лепкого та петлюровського офіцера Петра Холодного – де у міжвоєнні роках польська поліція регулярно арештовувала українських ветеранів і молодь, що вшанову-

вали чин стрільців Вітовського. У 1970-х роках меморіал УГА було знищено радянською владою, з бідою відновлено в середині 1990-х, і навіть зараз він потребує додаткової реконструкції та облаштування, бо виглядає надто бідненько на тлі помпезного польського меморіалу на Личакові. Тут недалеко знайшли вічний спочинок генерал-четар Мирон Тарнавський, командир Другого корпусу Галицької армії в легендарній Чортківській офензиві, коли галичани контрааступом відкинули поляків на захід від Тернополя, та пізніше головнокомандувач УГА в поході на Київ та Одесу влітку 1919 року. За рішення почати мирні переговори з денкінцями під час катастрофічної епідемії тифу, коли в бригадах УГА лишилося по 200–300 штыків, Тарнавський на вимогу Петлюри судили військовим трибуналом у Вінниці. І виправдали.

Поруч сплять і бачать дивні сцени про омріяну Незалежну бойовики-онуївці Білас і Данилишин, які вправно ліквідовували депутатів польського окупантів парламенту, і брат останнього командира УПА Ілларій Кук, провідник ОУН на Золочівщині, повішений поляками в 1938 у тюрмі “Бригідки”, і колишній ад’ютант Петлюри, старшина з особливих доручень Василь Бень, що після 1920 року працював директором у львівській школі імені Шашкевича, а в 1941 р. був розстріляний чекістами в тюрмі НКВС на Лонького, і молодий професор-націоналіст з Львівської політехніки Андрій П’ясецький, міністр лісівництва в уряді Стецька в 1941, закатований гестапівцями, і розвідниця-нелегалка УВО, зв’язкова Коновалця Ольга Басара, забита польськими поліцаями після триденних тортур в комісаріаті на вул. Яховича (тепер академіка Кучера, де Шевченківський район) 13 лютого 1924 року, і перший прем’єр-міністр уряду ЗУНР Кость Левицький, що працював в Тернополі після захоплення Львова поляками, і злетів з посади за продаж нафтозакордону, і лемківський поет-гений Богдан-Ігор Антонич...

У 1960–1970-х роках радянська влада зруйнувала в центрі стрілецькі меморіали на Янівському та Личаківському цвинтарях, а уламками потрощених кам’яних хрестів вимостили проїзну частину вулиці Суворова (тепер Сахарова) та тротуари, а зверху залишили асфальт. У 1990 році, копаючи траншею для водогону на розі вулиць Суворова, Куликівської і Бойківської, робітники виявили та витягнули на поверхню кілька надгробків, на яких збереглися чіткі написи з прізвищами загиблих. Надворі буйним квітом цвіла передбудова і вчувалася незалежність, тому резонанс був колosalний; робітники вантажівкою відвезли надгробки в Інститут супільніх наук НАН УРСР, а після відновлення Янівського меморіалу з потрощених хрестів на залізних ланцюгах зробили пам’ятну композицію, аби нагадати, як окупанти воювали з мертвими. До речі, сотні потрощених стрілецьких хрестів до сьогодні знаходяться під асфальтом вулиці Сахарова.

Ігор ЗОЦ,
журналіст, Донецька область

Державна політика в царині мови завжди викликала на Сході бурхливі емоції і суперечки, і водночас в пам'яті збереглося чимало кумедних і повчальних історій, пов'язаних з відродженням української мови на Донеччині до початку військових дій в 2014 році. Ось деякі з них.

З початку 90-х при Донецькій облдержадміністрації діяла комісія з контролю за впровадженням української мови в різні сфери життя. Прав комісії, крім дорадчих, не мала, погоди, як мовиться, не робила, проте для мене особисто була ще одним засобом для просування рідної газети “Донеччина”.

Так от, на одному із засідань виступав Володимир Гусак, директор клініки, хірург і діяльний депутат обласної ради. Цей харизматичний доктор поблажав виголошувати промови і до будь-якої ситуації у нього була своя житейська історія. Ось і того разу, ніби виправдовуючи свій виступ звичкою для себе російською, Гусак зауважив, що володіти мовою треба так, аби з тебе не сміялися. І далі розповів про випадок із відомим бізнесменом Ігорем Маркуловим, який ще 1991 року створив Ліберальну партію, а через деякий час таємниче зник. Але до цього Маркулов потрапив у коло наближених до Леоніда Кравчука і навіть отримав відповідний документ. Ось як розповідає про це Гусак:

— Якось із ректором Володимиром Шевченком (понад 20 років очолював

“Зрадник президента...” та інші мовні курйози по-донецьки

ДонНУ і обласну “Просвіту” – I. З.) п'ємо каву. Раптом до кабінету вривається Ігор Маркулов і ледь не з порога заявляє, тримаючи в руці посвідчення:

— Можете меня поздравіть – я зрадник президента!..

Німа сцена. Першим озвався Шевченко:

— Який ще зрадник?

— Дивіться!

Маркулов показав посвідчення позаштатного радника Президента України, а Шевченко потім довго й емоційно пояснював новоявленому помічникові влади, в чому відмінність між радником і зрадником.

Ше коли з Донецька до Києва ходили потяги, а народні депутати не гребували ними їздити, моя дружина відправилася у відрядження до столиці і за журналістською звичкою розговорилася з чоловіком із сусіднього купе. Той виявився депутатом Верховної Ради від комуністів і розмовляв російською. На прощання вона побажала слузі народу щасливої дороги і додала, мовляв, *принагідно* побачимось. І яким же було здивування Наталки, коли з сусіднього купе почулося: “Вроде нормальнай, но за что *негидником* обозвала?”

А це з початого у найвідомішій на початок 2000-х українській школі у Донецьку. Молодесенька вчителька, якій, певно, дошкуляли підлітки, емоційно звертається до прибиральниці: “Ви бачили? Бачили?” На що остання, не менш емоційно відповідає: “Еслі я бачило, значіт ти чучело”.

У часі радянського застою довелося попрошуати в Красноармійській міськрайонній газеті “Маяк”, що видавалася українською мовою, а російською в ній друкувалися тільки вірші. Місцевий часопис, як тоді велося, розповідав про успіхи в усіх сферах, зокрема, вугільній галузі. Якось з однієї шахти, здається

“Центральної”, телефонує партігрон і цікавиться: “От ви написали про наші успіхи під назвою “Шахтарська звитяга”, а це звідки нас *витягли*, ми завжди в передовиках?” Пояснили, що звитяга – це доблесть, похвальне слово. Для себе зробили висновок – писати треба простіше і зрозуміліше.

Українське коріння в російськомовних донеччан виринало в найнесподіваніших ситуаціях. Ось кульгава бабця, сусідка з багатоповерхівки, в найближчому продмазі, де переважно і скупляються місцеві, затримавши погляд на поліціях, раптом з іронією видає: “Дивлюсь я на небо та й думку *гадаю...*”. Ну звичайно ж, високі, як небо, ціни мала на увазі бабця, котра, певно, і не знає, що автором крилатих слів є уродженець Слов'янська поет-романтик Михайло Петренко, але з цими словами вона пройшла по життю. Шкоду тепер, що не поговорив із нею, типовою представницею українського Донбасу.

Згадався донеччанин Віктор, у минулому спортсмен, доборовся до майстра, а потім пішов на шахту – за грошима і пенсією, власне, як і всі, романтиків там не було. Радісний якийсь А-а... “Шахтар” виграв, здогадуючись. “Ти що, не дивився? – запитує, вдивляючись в мене циганкуватими очима. – *Мотузка* такого м'яча поклав”. – “Який *Мотузка*?” – дивуючись, в команді наче немає такого. “*Мотузка* – це ми так *Матузалема* називаємо”, – пояснює Віктор мені і знову посміхається. І тут уже я радію з винахідливості донеччан, які бразильського легіонера перетворили на українського шайбайголову, в сенсі бомбардира. Було це років п'ятнадцять тому.

Мовний формат у державі диктувалася центральна влада і це особливо проявлялося під час робочих поїздок керівників держави в область.

А це вже далека історія. Главу Донецької ОДА в 1997 році приїхав представляти прем'єр-міністр Павло Лазаренко. Після того, як у великум залі засідань облради Янукович отримав посвідчення, журналисти пішли за головою уряду, щоб отримати якийсь коментар, бо прес-конференції не передбачалося. Лазаренко, вочевидь, хотів уникнути будь-яких запитань, і його повели до ліфтів. Напружене очікування пе-

То кому закон не писаний?

16 січня 2021 року набула чинності стаття 30 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, основна вимога якої – використання української мови під час обслуговування споживачів. Ці норми стосуються усіх громадян і суб’єктів господарювання. Я нечасто буваю в магазинах, тож певний час не замислювалася над тим, як виконується ця стаття Закону, чи всі, кому належить, знають про неї. Але все частіше від знайомих, друзів, родичів чую розповіді про хамське поводження деяких продавців та працівників інших сфер надання послуг із тими, хто просить їх говорити українською. Тож пишу цю статтю, щоб громадяни знали, яким має бути алгоритм дій у таких випадках.

Чики з молоком, що скисає. Сьогодні ба-буся зbere вершки, відтопить, і я буду колотити масло. А з кислого молока мама чи бабуся відтопляє сир. Творогом його ніхто в селі не називав, на відміну від полтавських продавців.

Ось так десятиліття зросійщення по-значилися і на тому, що наш м'якенький, смачний, ніжний сир у суржиковів Полтави став якимось рогатим творінням – тво-рогом...

Та годі про “рогатий” сир. Поговоримо ще про “рогатих” працівників у поліклініках полтавських лікарень.

Реєстратура як обличчя поліклініки

Днями Юрій Трейгель повідав про нову пригоду з порушниками статті 30. Телефонує він уранці 21 жовтня у реєстратуру поліклініки 4-ї міської лікарні на вулиці Залізний, 17. Йому відповіли російською мовою. Він попросив говорити з ним українською, як велить Закон. Пані, точніше госпожа, продовжує говорити мовою окупанта. Пан Юрій наполягає на своєму законному праві. І чує у відповідь: “А вам що, от этого легче станет?”

Стало б, безперечно. Бо було відчуття, що він живе в тій вільній правовій державі Україні, за яку протягом століть українці поклали мільйони життів, за яку і він з дружиною Надією (Чарство Небесне її світлій душі) стояли на полтавському Майдані під час Революції Гідності (Юрій Трейгеля тоді “правопохоронці” заарештували).

Пан Юрій зателефонував мені, попросив знайти в Інтернеті телефон керівництва клініки, бо сам ще тільки йшов з роботи після нічної зміни. Це виявилося нелегкою справою. Зазичай досить натиснути “Контакти” – і матимеш телефон приймальнику керівництва установи, його заступників, керівників підрозділів. Тут же один телефон не працював, на другому послали геть, бо то була лікарня, а не поліклініка...

Доки шукала потрібну інформацію, побачила відгуки про роботу реєстратури поліклініки 4-ї лікарні. “Чому у вашій клі-

Ганна АНТИПОВИЧ (ДЕНИСКО),
заслужена журналістка України,
м. Полтава

Хто нікчемну душу має,
то така ж у нього мова.
Леся Українка

Не плачмо, а діймо!

Для початку – один пункт статті 30: Мовою обслуговування споживачів в Україні є державна мова.

Отже, якщо покупець, відвідувач звернувся до продавця, менеджера, працівника ательє чи будь-якого іншого закладу українською мовою, йому мають відповісти українською. Досвід свідчить, що краще цю вимогу виконують у супермаркетах, а не в маленьких магазинах. Ось приклад.

Мій добрій знайомий, співак і поет, полтавець Юрій Трейгель зайшов у магазинчик на Алмазному, звернувся до продавчині українською. Вона відповіла російською. Він пояснив їй вимоги статті 30 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. Пані, чи то пак бариня, відповідає, що жодного Закону вона не знає, а робить те, що їй наказує власник, і взагалі, нехай покупець іде її щукає “соответствующий магазин, где обслуживают на украинском”.

Алгоритм дій у випадках порушення статті 30

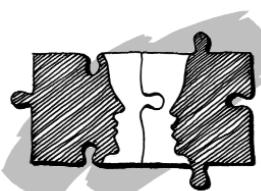
Спочатку потрібно звернутися зі скаргою – усною, телефоном, письмовою чи електронним листом – до адміністрації установи, організації, магазину чи мережі, до якої належить заклад. Мій син Тарас, наприклад, зіткнувся з тим, що продавчиня пересувної кав'ярні в Києві відмовилася обслуговувати українською. Він зателефонував керівництву мережі – і пошептало... Якщо ж керівництво магазину вияви-

лося таким самим хамовитим, як і продавчиня чи касирка, якщо порушення триває, слід повідомити про них Уповноваженному із захисту державної мови Тарасові Кременю: листовно за адресою 01001 Київ, провулок Музейний, 12, або на електронну адресу, а найкраще – зайдіти на сайт Уповноваженого mova-ombudsman.gov.ua, натиснути “Контакти”, потім – “Електронна скарга”, і з'явиться форма, де ви зможете викласти все, з чим довелось зіткнутися.

Затворожилися суржиком...

Якось зайдла я в магазинчик біля центрального полтавського ринку. Попросила кілограм кисломолочного сиру. Продавчина говорила зі мною українською, зважила сир. Аж тут її колежанка, що стояла за прілавком збоку, закричала до мене: “Кисломолочний сир – це творог!” – “Пані, творог – це по-російські, а ви зобов'язані говорити зі мною українською. Та ї у ваших прейскурантах цей товар називається “сир кисломолочний”, – намагалася я заспокоїти затворожену суржиком продавчиню. А вона не втихомирювалася.

А мені згадалася рідна хата в козацькій Загрунівці на Зіньківщині, невеликому селі, де берегли і мову, і традиції. Ранок, мама порається біля печі, а на лаві стоять гле-

рервала репліка просвітянки Марії Олійник: “А чому це прем’єр-міністр не виступав українською?”. Німа сцена. Прем’єр оставів, а Янукович зробив вигляд, що його це не стосується. І вже пірнувши в ліфт, ніби ні до кого не звертаючись, Лазаренко кинув українською: “Прем’єр кожному доджкати не буде...”.

Пригадується, як перед президентськими перегонами 1999 року, Леонід Кучма приїхав у Донецьк, і нас, місцевих журналістів, запросили на зустріч із гарантом у телестудію, звісно ж, не прямий ефір. Перед самим початком зафіксував майже непомітний для присутніх епізод. Леонід Данилович, зручніше влаштовуючись у кріслі, кілька слів сказав українською, але за кілька секунд до включення прес-секретар Олександр Мартиненко неголосно, але чітко нашепотів своєму босові: “Говорим на русском”. Президент свого підлеглого послухався, хоча було помітно, що сам налаштований розмовляти українською, з якою за п’ять літ президентства зрідинився.

Точні так, як тодішній глава держави, пристосувалися до донбаського електорату й інші політики, що приїздили “почути Донбас” і під час виборів зібрали якусь дещою голосів. З обома завданнями справлялися поганенько.

Ще один випадок, що викликає посмішку, пов’язаний із уживанням слів “паразитів”. Відомо, що Кучма частенько повторював у розмові “так сказати”. І от чиновниця зі столиці приємно подарувала нас живою українською і водночас шокувала фразою “як то кажуть”, що раз у раз вискачувала з її промови зовсім недоречено. Було це, здається, в 2000 році, в Донецькому центрі Експодонбас під час відкриття книжкової виставки. Представниця центральної влади, відкриваючи виставку, сказала, що в Донецьку шанують книгу, і сьогодні про це була розмова з головою обласної державної адміністрації, “як то кажуть”, Януковичем... Учасники урочистостей зробили вигляд, що нічого особливого не сталося, а пані далі вистрілювали отим “як то кажуть”...

Малюнки незабутнього донецького художника-карикатуриста Миколи Капусти (з архіву автора)

ніці часто грубіянуть на реєстраторі?” – запитує один громадянин. “Таких треба звільнити, набридли їхні кислі лиця”, – коментує інший. “Не можу дозвонитися в реєстратору сімейних лікарів з восьмої ранку. Зараз одинадцята. І це не вперше”, – ось такого змісту відгуки, негативних на день мого звернення на сайті було аж 72. Оцінили роботу поліклінікі так: 58% – жахливо, 4% – погано, 12% – непогано, 12% – добре, 15% – відмінно.

Схоже, ігнорування Закону, грубіянство і знущання над пацієнтами, оте “А вам што, от етого легче станеть?” стали фірмовим стилем роботи 4-ї поліклініки, передусім її реєстратори. А реєстратору – це ж обличчя клініки, від її працівників багато в чому залежить авторитет закладу, зручності і здоров’я пацієнтів – і фізичне, і духовне.

...Коли в магазині, кав’яні, на ринку, у поліклініці хам чи хамка заявляють, що ім “закон не писан” і вони будуть говорити, як звіки, варто їм нагадати, як народна мудрість трактує тих, хто ігнорує закон. Українське прислів’я дає їм точне визначення: “Дурням закон не писаний”.

Який стан мови, така й доля народу
Олесь Гончар залишив нам мудру настанову: “Мова – це доля нашого народу, і вона залежить від того, як ревно ми всі пленатимемо її”.

А ще пам’ятмо слова Василя Захарченка: “Рідна мова дається народові Богом, чужа – людьми, її приносять на вістрі ворожих списів”.

Сьогодні, коли ворожі списи пуглерівської Московії знову кривавлять тіло України, коли у боротьбі за право українців на свободу, незалежній державі і саме наше і наших нащадків життя на Землі гинуть найкращі сини нації, ми не маємо права мовчкі терпіти підступи тих, кому закон не писаний.

Тож нехай, як сказав у “Вічному революціонері” Іван Франко, “Сила родиться й завзяття// Не ридать, а добувати // Хоч синам, як не собі, // Кращу долю в боротьбі”.

Правдиве свято до людини приходить лише по трудах праведних. Так було, тому й мусить саме так бути, якщо маемо творчу свою працю за ширу молитву. Хоча доста часто можна почути: “І що з тої молитви? Що вона дає?!”. Або ще й таке мудрагель підкіне: “Ага! Стріляють одне в одного й дуже моляться, щоби влучити...”. Ale ж один цілиться, захищаючи свою землю від нападника! Натомість отої другий може молитися тільки Злу. Хіба комусь дозволено це не розуміти?! Особливо, якщо берешся за роботу зі словом.

А з іншого боку, невже справді так тяжко забагнути сьогодні, що було б із людством, якби люди не знали молитви?! Себто, просто не вміли б сердечно спілкуватися з Господом або Матінкою Божою?! Чи вціліла б у війнах наша планета? Чи збереглося б життя на ній?! Адже ми створені “за образом і подобою...”, відповідалні за Всесвіт.

Народний артист України Святослав Максимчук якнайщиріше молиться Слову вже понад 60 літ, усвідомлюючи свое по-кликання саме у служенні історичній правді та мистецтву спілкування зі слухачами. Це про нього видатний поет і дипломат, Герой України Дмитро Павличко сказав: “Я вважаю, що Святослав Максимчук є театром, але він так само є пам’яттю української літератури. Я – франкознавець, але коли наслухався Святослава Максимчука, до певної міри співавтора великої поезії, я сам починав *перечитувати по-новому* поеми Івана Франка, поеми “Кавказ” і “Марія” Тараса Шевченка”.

Та ось *театр і пам’ять* літератури в особі Святослава Максимчука подарував українському читачеві, за благородної підтримки “Видавництва Старого Лева”, ошатну книгу “Мозайка спогадів”. Книжка спогадів від народного артиста України Святослава Максимчука, майстра художнього читання, актора театру імені М. Заньковецької у Львові, – сказано в анотації, – мозаїчно відображає життєвий та сценічний шлях становлення митця, карбування Слова великої літератури через його неабиякий вплив на слухача; показує процес формування його національної та громадянської свідомості у колі відомих представників шістдесятницького руху...”

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! **Тижневик “Слово Просвіти”** – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Мовчан Павло Михайлович, Голота Любов Василівна – 7400 грн.
2. Ковтун Олена Юріївна – 300 грн.
3. Матіюк Олег Георгійович – 200 грн.
4. Ілюшук Григорій Якович – 200 грн.
5. Ганушевич Людмила Віталіївна – 1000 грн.
6. Верчик Антоніна Володимирівна – 200 грн.
7. Старюк Н. В. – 500 грн.

Святослав Максимчук

“Я не продавався. І не продамся”

Навряд чи можна перебільшити цікавість рівненців – літераторів, усієї просвітянської громади й просто читачів – до презентації книги спогадів земляка, що відбулася нещодавно в Рівному. До того ж, у просторому залі обласної бібліотеки її представили, разом із господиною пані Валентиною Ярошук, обласний голова Сергій Кондратчук, народна депутатка України Софія Федіна та добірне гроно тутешньої інтелігенції. Ale як було засумніватися в тому, що на всіх бажаючих волинян отих прецікавих спогадів Артиста не вистачить?!

Teatr одного актора, започаткований Святославом Максимчуком ще понад пів століття тому, – єдиний у своему роді. Маючи у декламаторському репертуарі прекрасні твори Григорія Сковороди, Тараса Шевченка, Івана Котляревського, Лесі Українки, Степана Руданського та багатьох інших класиків української літератури, він самовідано поринув у драматичний світ героя Івана Франка. Так народжувалися незабутні моновистави “Мойсей”, “Похорон”, які просто потрясили напрочуд яскравим, динамічним виконанням і актуальністю розгорнутих історичних панорам. Максимчукові почастило настільки наблизити до аудиторії, що чи не кожен із присутніх мимоволі відчув особисту відповідальність за долю України.

Поява мистецької зрілої, цілеспрямованої особистості, котра несла суспільству ідеї національної самосвідомості, в радянський час вважалася небезпечною... Тож можна тільки уявити собі, які тарапати довелося долати акторові, аби не загнати себе в глухий кут сuto сценічної деградації, не розчаруватися в покликанні, заповіданому Франком.

Але не був би актор Максимчуком, якби здався на мілість узураторам ідеології “уселюдського братерства”! Усі ці роки він цілеспрямовано й наполегливо вдосконалював майстерність сценічного перевтілення, освоював колосальну спадщину народної творчості, забагачував репертуар набутками майстрів красного письменства. Тому й величається, натхненно дзвенить його патріотичне слово по обидва боки Атлантичі!

Можна переказати чимало повчальних, трагічних і смішних епізодів, образно й майстерно поданих у спогадах, проте зупинюємося на одному, характерному для епохи майже півстолітньої давності.

“У 20-х числах листопада мене викликали на розмову директор театру й ознайомив із листом, що надійшов за підписом секретаря парткому фізико-механічного інституту В. Гордієнка, і запропонував написати пояснівальну записку. Звичайно, я таку записку написав. Та цього виявило-

ся замало. 30 листопада збираються відкриті партайні збори театру ім. М. Заньковецької, бо я не був членом КПРС. На цих зборах розглядають мою “політичну незрілість і невміння орієнтуватися в ситуації”.

Прикметно, що Максимчук подає поряд із протоколом зборів, і виступи колег, а звершує епізод пропозицією: “Отримавши на руки цей документ із Державного архіву Львівської області, я прочитав його багато разів, а оськільки не все записано, що промовляли ті, хто виступав, я дозволю собі з пам’яті зробити маленьку реконструкцію окремих виступів. Bo ці моменти закарбувалися в моїй пам’яті назавжди”...

Реконструкція багато що пояснює. Ale про все це найповніше розповість мемуарна книга народного артиста. Тож не втратьте нагоди придбати її!

Чи на гастролях в Едмонтоні (Канада), чи мандруючи з Детройта до Чикаго (США), Святослав завжди відчував над собою зорю національної гідності, яку засвітив Іван Франко. Саме вона не давала (і не дає, як зізнається автор у спогадах) підути на творчому шляху. Щоправда, у неперевершенному діапазоні репертуару актора повнокровно б’ється живе слово таких титанів духу, як Василь Стефанік і Володимир Самійленко, Василь Барка і Євген Маланюк, Генріх Гайнє і Євген Плужник, Іван Світличний і Василь Симоненко, Ліна Костенко і Дмитро Павличко і ще багатьох вітчизняних і зарубіжних митців.

Коли не можна було ходити до людей ані з Василем Симоненком, ані з Ліною Костенко, Максимчук виходив із “Моїм Дагестаном” Расула Гамзатова – українською, ясна річ. І тоді сміяється над бюрократичним партпотпороччям Абуталіб, і вперто чекав на слушну нагоду Шевченків “Кавказ”...

Здійснена понад двадцять п’ять років тому львівською телестудією постановка за поемою І. Франка “Похорон” (режисер В. Гребеніков) стала своєрідною віхою у творчому житті Майстра. А згодом, ідучи за вимогою часу, телестудія “Міст” зняла відеофільм за поемою І. Франка “Мойсей” (режисер В. Миронюк) та відеофільм за поемою Є. Плужника “Галілей” (режисер Неля Пасічник).

Отож є що згадати улюблениці слухачів художнього слова! Є від чого й гречно застерегти молоду генерацію.

“Мозаїкою спогадів”, що цілком презентовано у переповненому залі Рівненської обласної бібліотеки, народний артист України Святослав Максимчук продовжує свій шлях упевненої, звітожної боротьби за Правду і Красу, за повносиля українського мистецтва слова, покликаного захищати “малих отих рабів німіх”..., – наголосила народна депутатка Софія Федіна.

Як вельми радісно посвідчилася пані Валентина Ярошук, терпляче очікування на другий том яскравих, дивовижно хвилюючих Максимчукових спогадів. Адже настільки життєдайної, правдивої літератури дуже не вистачає нашим середульним читачам.

На завершення цієї мистецтвознавчої оповіді – моя акробалада, подарована Святославові Максимчуку до дня його мужнього 85-річчя:

“Любов до Вкраїни-матері, що вище за всі вигоди,
Що рівна лише свободі – волі без передмов”.

Олег МАТИЮК,
почесний працівник морського
та річкового транспорту України,
просвітянин, м. Миколаїв

У центральній міській бібліотеці імені М. Кропивницького навесні цього року просвітяння Миколаєва відзначили 80 років від дня народження Валерія Петровича Бойченка – голови обласної “Просвіти”, поета, перекладача, краєзнавця, керівника обласної організації письменницької спільноти і разом із цим – скромної, інтелігентної людини з чіткою громадянською позицією.

Я познайомився з головою Товариства української мови імені Т. Г. Шевченка Валерієм Бойченком 1989 року в залі обласної спілки письменників, де зібралися представники української громади міста, небайдужі громадяни, члени міського та обласного Товариств української мови імені Т. Г. Шевченка (згодом “Просвіти”). У залі – його багаторічні соратники: заступник голови Товариства Василь Сліппець, інженер з розробки турбін проєктної організації “Зоря-Машпроект”; Віктор Спиця – голова просвітянського осередку заводу “Океан”; депутат міської ради Борис Мороз; викладач та диригент Омелян Шпачинський; актор Микола Євшенко; голова міколаївського “Меморіалу” Юрій Зайцев; робітник турбінного заводу С. Вдовиня; подружжя Кіпрієві, Раїса Шпак, Віктор Андрієвський, Олександр Малицький, Микола Завгородній, Надія Огренич.

Як незаперечний авторитет Валерій Петрович причетний до витоків практично всіх громадських організацій Миколаївщини. Бойченко був одним із засновників Народного Руху України за перебудову на Міколаївщині. Засновник відродженої міколаївської “Просвіти”, член правління Міколаївського відділення Українського фонду цієї школи; активістка церковної громади Київського Патріархату Людмила Забіяка; голова Міколаївського обласного об’єднання “Просвіта”, “Зелений світ”, брав участь у Ігор Марціковський; Ольга Ясько; культурнік Сергій Шевченко

Хай вам засяє любов...

заснуванні товариства Меморіал, конгресу української інтелігенції та низки інших організацій. Два роки вів на телебаченні авторську програму “Основи”. Лавреат багатьох літературних премій. Перекладав великого американського поета Роберта Фроста, твори старокельтських поетів і новоанглійських класиків “нової хвилі” С. Платта, Д. Томаса, роман Роберта Льюїса Стівенсона “Корабельна катастрофа”, повість американського письменника – ковбоя Віла Джемса “Димок”.

Для більшості місцевих краєзнавців Бойченко став добрим упорядником інших книг. Був присутній всюди: на святкуванні Дня козацької слави в 1991 році, під час представлення щойно надрукованого двотомника творів О. Олеся, запрошував на засідання Товариства української мови не-пересічних особистостей з розповідями-лекціями, стояв у строю поряд із військо-

вими в лютому 1992 року при прийнятті присяги на вірність українському народу десятком молодих міколаївців, при прийнятті звернень на захист рідної мови в різні інстанції, під час роботи над просвітянською газетою “Аркасівська вулиця” в інституті післядипломної підготовки вчителів. Пригадую, в кінці 1980-х – на початку 1990-х років В. П. Бойченко зустрічався зі студентами тодішньої Міколаївської філії Київського інституту культури. Зокрема, розповідав про Леоніда Кисельова. У притихому залі Валерій Петрович цитував рядки юного поета про вічну любов до української землі, до мови та пісні народу, який тут споконвіку.

Бойченко активно сприяв відродженню екологічного руху, розуміючи велику шкоду від перевезень та перевантажень насипом у відкритих вагонах сірки та мінеральної сировини в новому порту підприємства “Ніка-Тера”, від кілометрових марсіанських ставків – звалищ відходів глиноземного хімічного виробництва заводу російського магната Деріпаскі на місці розрітого скіфського кургану та знищених залишків шанців – відступаючих шведських і козацьких загонів Івана Мазепи.

Не сприймав Валерій Петрович дій номенклатури, комуністичної та сучасної владної, спрямованих на приниження, нівелювання та витіснення української мови. Він промовисто сказав у вірші “Русифікація”:

В небі хор – світів колоратура!
Соловецький ніж стірчить
в мені.

О моя розстріляна культура,
Як же ти не вмерла при стіні?
Осі і знов моя душа завила,
Розтачам душа залита вищерь.
На плечі лежить ведмежа сила –
Керівна, спрямовуоча в смерть.
Валерій Петрович у книзі

“Міколаївщина в історії України” пише: “...Містечко й аеропорт Ор-

Сидять зліва направо: Олександр Стакорський, за фахом інженер-судноводій; інженер-конструктор Олег Матюк; Валерій Бойченко; інженер-конструктор заводу “Океан” Микола Матвій; Левко Олещук; стоять зліва направо: журналіст Юрій Олійников, Віктор Мних, нині голова Вітівського українського Товариства; вчителька української мови та літератури Тамара Бойко; провідний інженер-економіст заводу “Океан” Георгій Савченко, подружжа: Лідія Матюк – вчителька Міколаївської загальноосвітньої школи № 1 імені Олега Ольжича та Микола Матюк – директор відділення Українського фонду цієї школи; активістка церковної громади Київського Патріархату Людмила Забіяка; голова Міколаївського обласного об’єднання “Просвіта”, “Зелений світ”, брав участь у Ігор Марціковський; Ольга Ясько; культурнік Сергій Шевченко

Тайна БРАТЧЕНКО,
м. Біла Церква

Дехто вважає, що незамінних людей не існує. Але Володимир Іванців усім своїм життям спростовує цю думку. Хоча його з нами немає вже третій рік, але Володимира Опанасовича пам'ятають просвітянини, письменники, жителі міста Білої Церкви. Недарма ж його – поета і публіциста, літературного критика і краєзнавця, громадського діяча і редактора, наставника багатьох письменників і багаторічного очільника міськрайонного об’єднання ВУТ “Просвіта” удостоїли звання “Почесний громадянин міста”. Недарма ж, коли він захворів, то в лікарню до нього щодня приходили просвітянини, письменники, журналисти, працівники бібліотек, вчителі, колишні колеги-зводчани та військові. Життя його було насычено, навіть перенасичене, адже завжди ставив собі понад завдання і завжди виконував задумане. Але, на жаль, не дожив до виходу своєї останньої книги “Смак води, або Бог не пустомолот”.

Його творчість – різноманітні та різно-тематичні книги: поетичні збірки, літературні альманахи, документальні матеріали, збірки віршів слов’янських поетів, які він переклав українською, аналітичні та критичні літературні статті, а також історичні і краєзнавчі. Його статті з мовознавства науково обґрунтовані і цікаві для будь-якого читача. Як публіцист, на кожну подію в країні і житті народу, політичному, культурному чи релігійному, він відгукувався полум’яними рядками, які нікого не могли лишити байдужими. Недарма за документальну збірку матеріалів “Голокіст” був удостоєний міської літературно-мистецької премії імені І. Нечуя-Левицького. Він – автор майже тридцяти книг, різноманітних і сучасних. А якщо перерахувати книги всіх наших письменників, які він редактував, то в бібліотеці для них не вистачить і кількох полицея.

Вернутися променем

Спогад про Вчителя

Чи не найбільше свого часу Володимир Опанасович віддавав роботі в місцевій “Просвіті”. Щотижня обов’язково зустрічалися активісти, яких заличував її очільник, обговорювали державні події, все стосовно розвитку і збереження нашої мови, все, що її утикал або заважало розвитку. І не лише обговорювали: його публікації в міських газетах, у тижневику “Слово Просвіти” розвортували навіть байдужих обивателів ізмушували їх згадати, що вони українці.

Шороку Володимир Іванців організовував фестиваль “Соборний дзвін”. У ньому брали участь не лише місцеві письменники, а й гости з Києва та Кіївщини. Цей захід відбувався навіть у снігопаді й люті морози, коли не лише у школах, а і в деяких вищих призупиняли заняття. У нього був постійний і дружній зв’язок з усіма бібліотеками міста. І нині бібліотека № 10 (завідувачка – Ганна Нагорна) проводить конкурс юних читців поезії імені Володимира Іванціва.

Він популяризував творчість багатьох своїх колег по перу з Києва. Завдяки Володимиру Опанасовичу наші літератори могли познайомитися, поспілкуватися, обмінятися думками і книгами. Найбільш пам’ятні зустрічі – з Олегом Чорногузом, Віктором Грабовським, Євгеном Голібардом, дисидентом і Героєм України Левком Лук’яненком.

Володимир Іванців інколи випереджав час. У цьому можна переконатися з його публікацій. Його принциповість одних заливалася, інших дратувала. Але ніхто не міг не погодитися, що понад усе було його загострене почуття справедливості. Не любив нещирості, ненавидів брехню і пристосуванство. Але вмів прощати помилки інших, якщо людина їх визнавала. Ніколи

не хизувався вмінням відчувати психологію людей. А про ці здібності свідчать його влучні характеристики деяких білоцерківських письменників.

Про Віктора Мінайла: “Він один із тих, хто в умовах безодержавності захищив і забезпечив ядро нашої культури”.

Про Андрія Гудиму: “Визначальною рисою творчості письменника є народність”.

Про Галину Невінчану: “Нема загадки таланту, є вічна загадка любові. Пейзажі в книгах написані рукою художника”.

Про Петра Розвозчика: “В літературу прийшов свідомий свій джерела і призначення”.

Про них та інших колег по перу, про літературний процес у нашему місті, про ставлення до мови та наших національних героїв можна прочитати в останній книзі автора “Смак води, або Бог не пустомолот”. Вона побачила світ завдяки меценатам: голові міського управління освіти Юрію Петрику і директору гімназії № 1 Борису Смутку. Прикро, що видавець Константин Климчук, роботу якого щедро профінансували згадані шанувальники творчості Володимира Іванціва, не запросив на презентацію майже нікого з десяти білоцерківських письменників (за винятком

лі під Парижем бережуть пам’ять про родину Орликів. Але ж то в Парижі! А у нас інакше... Історична назва найдревнішого козацького поселення Орлик при злитті Бугу й Синюхи задушена тоталітарною російською назвою Первомайськ...”

Протестом проти надання в останні роки існування радянської імперії одній з вулиць Миколаєва прізвища російського князя, за планом якого у 1775 році було знищено Запорозьку Січ, звучать рядки вірша “Вулиця Потьомкінська”:

Радійте, лицарів-січовиків потомки!

Імперському орлу кричіть “Віват!”

Іде по Миколаєву Потьомкін –

Принудрений і двоєдущий кат.

Тут він козацтво гнав у гречкосії,

Під тінню двоголового

Прирощував імперію російську –

“Где я ступі, там русская земля”.

Віват Потьомкіну! Земляцтво голосніше!

Це ж він імення ваше затоптав.

I “вашу” ж вам історію він пише

Й сьогодні, малороський гуртоправ...

Бойченко з гордістю називав Міколаївщину батьківщиною українського театру. Розповідає у поетичному творі “Село Кам’янокостувате” про те, що “тут народилися Пана Саксаганського та Микола Садовський – корифеї українського театру”.

П’ятого грудня 2010 року міколаївці востаннє зустрілися з видатною особистістю – В. П. Бойченком – у філії № 18 Міколаївської обласної бібліотеки імені М. Кропивницького організованої Вітовським українським товариством за безпосереднього сприяння невтомної Ольги Іванівни Ясько, завідуючою бібліотеки. На згадку про цю зустріч залишились книги та безцінні світлини. Вони останні прижиттєві, як і останній публічний виступ великого українця і поета...

В одному з останніх віршів Валерія Бойченка, який він присвятив Олегу Ольжичеві, звучать рядки:

Рідні мої українці, мій непереможний народе!

Мене розтерзала ненависть, хай вам

засяє любов –

Любов до Вкраїни-мат

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини ФАРІОН

49. ЧЕКЛІСТ

Здавалося, де ще залишився прихисток нормативної української мови, як не в ЗНО? Натомість в рекламному оголошенні про ЗНО натрапляємо на новоанглізм **чек-лист** (checlist): “Складаєш ЗНО з української мови та літератури 2022? Тисни на кнопку і отримай корисний файл. ЗНО 2022. Українська мова. Чек-лист з усіх тем” (zokuschool.online).

Найнадійніший спосіб все-бічно пояснити чуже слово в мові-вибирачеві – це з’ясувати його значення (а часом й етимологію) та соціальні умови виникнення в мові-джерелі:

check-list [tʃek, list] n 1. контрольний список; перелік; то compile, to make up a ~ складати список, перелік; 2. список виборців (AУС, с. 242).

На таке ж значення натрапляємо і в іншому лексикографічно му джерелі checklist /'tʃek, list// - це всього лише контрольний список, тобто перелік необхідних пунктів, справ, які необхідно зробити, або пунктів, які слід врахувати як нагадування (6).

Перекладають цю лексичну одиниці і термінологічні українські словники: checklist = [tʃeklist] 1. контрольний перелік, 2. таблиця контрольних перевірок (2);

checklist [tʃeklist] 1. контрольний список, перелік, 2. технологічна карта (3);

checklist – карта map; (схема) chart, pattern, sheet; (плата) card, board; plate ком; к. технічного контролю checklist; перелік, ~у (номерований список) (e) numeration; (спісок) list; (реєстр) checklist, inventory; (номенклатура) nomenclature; (специфікація, деталізація) specification, spec (4).

Український відповідник до цього англізму використовують і в сфері ділових взаємин: контрольний перелік, план, контрольний список (1).

Тільки, як бачимо, сучасні недоучі з української мови або загублені в глобальному світі використовують це слово в українському тексті без перекладу з англійської та ще й у різних публікаціях намагаються вкласти в нього вигадане суб’єктивне значення, аби, кров з носа, запхати його в українську мову. Мотивація подекуди вражася:

“Чек-лист – простий і зручний спосіб вести справи і проекти, стежити за якістю виконаного завдання і нічого не забувати. Кожен з нас користувався чек-листами, навіть якщо не знат про це” (5). То, властиво, яка потреба переназивати те (перелік, список справ, контрольний список, план), що вже давно назване і звичне в плинному житті українця?

Цікаво, звісно, інше: яку мотивацію до наповнення значень цього слова давала англомовна реальність?

Історія виникнення значення цього англізму як **контрольного списку** (чи інструкції) пов’язана з авіацією. Зокрема, у 1935 році через помилку пілота (літуна) відбулося невдале випробування літака

Boeing Model 299. Це сталося через складність управління новим лайнером: літак зупинився в повітрі, загорівся і вибухнув. Натомість виробник вирішив не спрошувасти технічного керування судном, а створив список послідовності дій літуна: *при злеті (а не в зльоті), в польоті, під час приземлення і керування*. Наши “видатні” знації української мови, що заточені на англізмах, зокрема на чеклісті, про це пишуть яскравим московсько-українським суржиком: “*Тоді група льотчиків-випробувачів створила короткий і простий чек-лист з питаннями, на які пілот повинен поетапно відповідати при зльоті, в польоті, при посадці і рулюванні <...>* З тих пір чек-листи перекочували в багато сфер, стали помічниками різних фахівців і залишаються необхідними для професій, в яких важлива точність і пунктуальність. <...> З моменту створення, чек-листи еволюціонували і прийшли різні форми. Графік робіт, трекери, список питань – все це можна вважати чек-листом” (5).

Себто англо-український суржик завжди йде в парі з москово-українським суржиком, бо його творять люди твої самої гібридної породи.

Згодом ці **контрольні списки** (checklist) охопили інші сфери життя: від підприємництва, космосу, медицини – до побуту. Список запланованих справ споконвіку переслідує кожну притомну людину. Його укладаємо навіть ідучи до крамниці, проте, о горе!, ми й досі не знали, що така премурдрість називається checklist.

Гадаю, що поширенню цього слова на різні види людської діяльності посприяла і назва книжки американського хірурга, журналіста і письменника Атула Гаванде “Чек-лист. Як уникнути помилок, що ведуть до фатальних наслідків”. 2007 року під час конференції Всесвітньої організації охорони здоров’я, з метою уникнення ускладнень після операцій, він запропонував **19 контрольних перевірок (чек-лістів)**, що, звичайно, аж ніяк не стали аксіомою чи розв’язанням проблеми в кожній ситуації (5).

Це саме той знаковий варіант, коли контрольний список не має замінювати здоровий глузд, як і не свідчить про здоровий глузд бездумне напихання української мови новоанглізмами.

1. Гороть Є. І., Васilenko O. В., Єфремова Н. В. [та ін.]. Українсько-англійський словник ділової людини, 2014.

2. Мейнарович Є., Кратко М. Англійсько-український словник з математики та інформатики, 2010.

3. Кочерга О., Мейнарович Є. Англійсько-українсько-англійський словник наукової мови (фізики та споріднені науки). Частина I англійсько-українська, 2010.

4. Рицар Б., Сніцарук Л., Мисак Р. Українсько-англійський словник з радіоелектроніки, 2015–2018.

5. Чек-лист: простий і універсальний спосіб виконувати завдання (блог Comfy).

6. Checklist (www.lexico.com).

50. БЛОГ.

БЛОГЕР

Значення лексеми блог

Один із найпоширеніших англізмів **блог**, суть якого жартівливо і стисло передає мікронаклейка: що в тверезого на умі, то в п’яного в **мікроблозі**.

Як свідчать лексикографічні джерела, **blog** [blɒg, amer. blə:g] 1. п блог, веб-щоденник, інтернет-щоденник; 2. в вести блог, блогувати, писати у веб-щоденнику; вести веб-щоденник (5); регулярно оновлюваний веб-сайт або веб-сторінка, як правило, від однієї особи або невеликої групи, написана в неформальному або розмовному стилі, що походить від абревіатури, що виникла в 1990-х роках, *weblog* (7).

В англійській мові ця лексема виникла способом складання й абревіяції (усічення способом аферези): *web* “павутина” + *log* “журнал” → [we]blog < blog, де лексеми *web* і *log* – багатозначні (AУС, с. 1660, 833).

Цікаво, що, за даними етимологічного словника, слово *blog* існувало в англійській мові ще в 1860 році як іменник у значенні “хлопчик-прислуга” та як дієслово у значенні “здавати поразки” (9).

Мабуть, жодна з лексичних одиниць не формує біля себе таке багатоліке соціопersonalne pole i появу соціальних платформ, що стали символом III тисячоліття, а саме Google, YOUTUBE, Facebook, Twitter, Instagram, Vk, TikTok та ін. Усюди там царює блогер зі своїм блогом, по-нашому на всі смаки систематичний оповідач (-ка) з мережі.

Якщо українці, передусім журналисти, спершу в щойно виниклих соціальних мережах та інтернет-ЗМІ свої колонки систематичних письмових дописів називали **журналами** (до слова, згадаймо, що Тарас Шевченко свій славетний **Щоденник** також називав **Журналом**, де французьке *jour* “день”, буквально *journal* – це “щоденний папір” – CIC, с. 444), то зі стрімким і навальним розвитком всемережжя на межі тисячоліть французьке *journal* поступилося англійському *blog*, якому передував композит *weblog*.

Історія виникнення

реальністі і слова

Як свідчить більших джерел, уперше лексему *weblog* ужив 17 грудня 1997 року американець з Огайо **Йорн Баргер** – редактор раннього першого блогу Robot Wisdom (Мудрість робота). Він, закоханий у комп’ютер, програмування, математику, штучний інтелект та Джеймса Джойса, створив першу сторінку в мережі, де були поклики на інші сторінки, присвячені проблемам його дітища Robot Wisdom. Відтак писав про своє світобачення і трактування штучного інтелекту впродовж десятиріч-

чя, аж поки Robot Wisdom реально не змінила способу спілкування в світі.

Позаяк збирати цікавинки з усього світу і писати про них в неті – відкрито на цілий світ – було новою ідеєю, то для **“журналу в мережі”** він використав лексему Robot Wisdom **Weblog**. На цьому блозі, до речі, опублікував цікаву думку антисіоніста Ісраеля Шахака: “*Юдаїзм – це расизм*”.

За видатні заслуги в розвитку Інтернету йому вручено народу Web Innovator Awards CNET як “провідцеві, що змінив обличчя Інтернету 1998 року”, “задав тон для мільйона майбутніх блогів” і створив блогосферу (2; 4).

Проте існує й інша думка, що в сучасному значенні цей термін уперше вжито в назві довідки Дж. Райкандалія та М. Різ “*WebLog: exploiting the Web use interface for document management in electronic meetings*” на науковій конференції в серпні 1995 року (1, с. 17).

Подальші віражі лексеми **weblog** пов’язані з американським інтернет-користувачем Пітером Мергольцем, який 1999 року у власному інтернет-щоденнику Peterme.com, задля забави як творення омоформії, розділив і скоротив цей термін на *we i blog*: “*ми бложимо*”.

Згодом Еван Вільямс, один зі співзасновників компанії “Піра Лебс” (Pura Labs), яку вважають творцем блогерської служби, використав термін **blog** як іменник та дієслово **to blog** (у значенні “випускати веб-журнал або робити записи у веб-журналі”) та створив термін **blogger** (укр. **блогер**) (6).

Свого автора має і словотвірний похідник в англійській мові **blogosphere** (за аналогією до *atmosphere*, *stratosphere* тощо). Уперше це слово як жарт вжив 1999 року Бред Грем, розмірковуючи над майбутнім інтернет-спілкування та пророкуючи появу мільйонів блогів: “*Goodbye, cyberspace! Hello, blogiverse! Blogosphere? Blogmos?*” (8).

У загальний ужиток цей термін 2002 року запровадив Вільям Kvік для позначення інтелектуального кіберпростору, який займають блогери (10).

У цій показовій ситуації зі створенням нових слів як нової реальності складно не погодитися з видатним німецьким по-

том Гете, який казав, що тільки геніальна людина здатна створити нове слово, а відтак додамо – як і нову реальність.

Словотвірні похідники

Якщо, за дослідженням І. Андrusяк, в англійській мові є 76 термінів, твірною основою яких є морфема –blog-, то в українській мові їхня кількість також немала й показова. Це свідчить про адаптовані дериваційні зв’язки цієї лексеми і вмотивованість її запозичення в нашій мові:

блогер, блогінг (процес створення онлайн щоденників, тобто блогів та позначення самого персонального щоденника, розміщеного на веб сторінці, пості якого розташовані в хронологічному порядку), блогерство (вид діяльності блогерів), блогувати, блогосфера, відеоблоги (платформа YOUTUBE), блогінг-платформи (за популярністю “Google” (1 місце), “Youtube” (2 місце), “Facebook”, “Twitter”, “Instagram”, “Vk” та ін.), мікроблоги (платформи Twitter, Instagram, Vk, TikTok), лайфстайл-блоги (про особистий стиль життя), блогкасти (авдіопрограми), а також сплоги (спам-блоги), флоги (оплаченні рекламні записи, які публікують як особисте враження), влоги (щоденник з відеоматеріалами), моблог (наповнюється з мобільного). Не менше розвинені в нашій мові і синтагматичні зв’язки з твірним словом **блог**: блогерська діяльність, сфера блогерства, автор блога та ін. (3).

Отже, уникнути англізму **блог** та певної частини його похідників неможливо, позаяк це інтернет-реальність, що виникла за межами України зі своєю поняттєвою базою, хоч, звісно, нема сенсу вилучати з обігу призабуте й адаптоване французьке слово **журнал** та питоме щоденник як сходинки у віднайдені віртуального світу.

1. Андrusяк І. В. Блогтерміни як складова англомовної блогосфери. Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць. Випуск 14. Відп. ред. Фабіан М.П. Ужгород: ПП “Аутдор-Шарк”, 2016. С. 15–23.

2. Баргер. Матеріал з Вікіпедії.

3. Блогерство як феномен сучасного інформаційного суспільства.

4. Как Йорн

Фетхуллах ГЮЛЕН. Підіймайся і йди!

"Вибрані поезії" Фетхуллаха Гюлена – видання, яке побачить світ у видавництві "Українські пропілеї" в серії білінгвальних видань. Переклад Юрія Буряка.

Сад Пророка

Нехай зі мною лише одна морока!
На це дивиться, люди, упівка!
Люблю я сад великого Пророка!
Перекажіть Йому це, ради Бога!

Згубити тяму змусив мене сад,
Зі сліз моїх пролити водоспад!

Довкруг нічого я не помічаю.
Від ночі дня давно не відрізняю.
Моя душа вся сповнена одчаю.
Чудовий сад! Я тебе кохаю!

Згубити тяму змусив мене сад,
Зі сліз моїх пролити водоспад!

Джерела віч моїх пересихають.
Журба, як пломінь, душу обпікає.
На квітах зір уже не спочиває!
Здається, що навколо все ридає!

Згубити тяму змусив мене сад,
Люблю я сад, а саду невдогад!

На небо моя мрія ген злетіла,
Над садом розняла пророчо крила.
Твій сад, Пророче, радо облетіла
Й життя мое стражданням обпалила!

Згубити тяму змусив мене сад,
Люблю я сад, а саду невдогад!

І що робити далі, вже не знаю!
Лише до саду я шляхи шукаю.
В розлуці з ним сліз туги не ховаю!
Я так люблю безумно! Так страждаю!

Згубити тяму змусив мене сад,
Зі сліз моїх пролити водоспад!

Ода Пророку

Я – грішник непокірний і нещасний.
Мені здається, збожеволів я.
Навіщо оправдань шукати вчасних?
Я, винний, на Твоє молоюсь ім'я!

Поранений і з вигляду відразний.
Мій стогін часом схожий на виття.
Я – непотрібний! Я – мов той напасник.
Та я молося на Твоє ім'я!

В моїй душі – вогонь, який не гасне.
Який на попіл спалює серця.
Та мрія я про зустріч нашу часом.
І ти озвався на Свое ім'я!

Я загнаний не від недуг напасник.
Без Тебе і життя – це не життя.
Твій світлий Образ лине світом ясно.
Тож хай святиться Праведне ім'я!

Дозволь до Твого пологу припасти.
Скажи, що перейнявся каяттям –
Інакше я, мов скіпка, миттю згасну.
Зціли, Пророче зі святым ім'ям!

Душа палає й корчиться у спазмах.
Рятуючи мене, як гороб'я!
Я – вірний раб. А Ти – владар прекрасний.
Мое прощення – це Твоє ім'я!

В жаги полоні я сліпцем безгласним
Жив без надії – без її знання.
Та край настав тортурам разуразним!
Коли Твоє з'явилось ім'я.

Твоєї волі я служник всечасний.
Мій шлях дійшов до краю, де земля
Кінчается... Лиш Ти – приділ оазій.
Вгамуй мій біль – молю Твоє ім'я!

Земне життя – міраж дороговказний.
Та милість Божа знову возся!
Іде весна – минувся час пропасний.
Святиться хай завжди Твоє ім'я!

Мій друг

Мій Друг – єдиний, справедливий,
Не треба іншого мені.
Сміються від зневіри хай,
Не зичать спокою мені.

Я з Другом істинним – одно,
За це я душу віддаю,
Померти ладен заодно.
Не вічний світ оцей мені.

Я ніби стративсь на умі
У тіла тлінного тюрмі,
Я – у безвихід пітьмі.
І виходу немає мені.

За навіженого не май
Мене, як соловейко й май
Я, Божий раб, за щастя мав
Любов, що зло несла мені.

Та що, Юнусе, я скажу?
У вічність звідси перейду
Палким, за Ним услід піду.
Немає перешкод мені.

Юнус Емре

Твоє моло благовіння

Господи, великий мій!
Господи, єдиний мій!
Кров і плоть Ти дав мені,
Не залиш і зрозумій!

Ми рabi Твої повік!
Ми ніхто без ласк Твої!
Ти – красота початок всіх!
Нам Свій Образ Ти відкрий!

Ти потрібен (конче) всім,
Незбагнений у красі.
Твій престол на Небесі
Понад світом, Пане мій!

Нам любов даруєш Ти!
Та всієї повноти
Не змогли ще осягти
Ні філософ, ні ариф*!

Назбирав гріхів на міх.
З ними я й покину всіх.
Якщо Ти побачиш їх,
Я – щасливець, Пане мій!

Над усе – Твоя любов!
Ти – душі моєї сков.
Та ключа я не знайшов!
Незбагнений Пане мій!

Терпіння
Якщо ти не спроможешся терпіти,
то й віри не зуміш осягти.
Й на тебе ждуть (ба, ніде правди діти!) самі поразки всюди і завжди.

Бо кожен діє в особливий спосіб,
по-різному осяяна мета!
Та перемоги не здобути зовсім,
коли урве терпіння глупота.

І як вогнем гаррутуть гостру кришо,
і ти себе терпінням загартуй:
Хто квапиться, не зможе додивиться
до всього, і змарнує труд, нехлюй.

Найперше в кожній справі – акуратність, дотримання її – це як закон.
Інакше дух ширити втратить здатність й завершиться на старті марафон.

Глянь, як павук, набравши терплячки, плете свого химерного сильця;
І ти довести можеш, що ти значиш, тоді лиш, як научившся терпця.

І Раю нам ніколи не дістатись, у Світло не зануритись без меж, Коли терпіння суті не пізнати!
А решта – то марнота, врешті-решт!

Здавен я жду на тебе терпеливо

О Господи, я про одне моло:
Дозволь торкнусь істинного дива!
Дозволь в приявність вчутися Твою!
Здавен я жду на Тебе терпеливо.

По всьому світі скрізь Твої сліди!
Вода жива для мене – молитви!
До Неба прагну, жду Тебе завжди!
Без Тебе й дня не проживу, можливо.

В моїй душі лютує буревій.
Глибоких ран вже не зціліти в ній.
Ти – ціль моя! А решта – звук пустий!
Вістей про Тебе жду весь час поштиво.

У грудях моїх мрія лише одна!
Зробити з кубка Вічності ковтка.
З Тобою щоб урвалась путь земна.
Щоб лиш Тебе триматись незрадливо!

Людина з пізнанням

Творця незгасне Світло всю
світобудову відбиває!
Альтернатива Йому – сюр,
а попросту – її немає!

Бо в кожнім звукові Землі
чи в першій-ліпшій з'яві ширій
Знайдеш ти незабутній слід
чи Бога прояв у цифирі!

Лиш той, кому це утямки,
шукатиме із Ним єднання,
Й коли пройде земні шляхи,
то стане гідний воздаяння.

Для тих, за ким правдивий шлях,
одчиняться ворота Раю,
І їх ніде не трафить шлях,
а стрінуть янголи при брамі.

Той, хто всі нощі на землі
Творцю молитися готовий,
Дари здобуде чималі,
життя відродить і оновить.

Остання мить йому байдужа.
Його душа між зорі лине!
Бо він пізнати себе крізь душу –
навіщо створений Всешишнім!

Розіп'ята мрія

Геть полу'ям охоплена душа.
Біль серце мое наскрізь протинає.
Давно вже спокій душу не втіша'.
І замість нього слози підступають.

Ім'я Твоє лише на моїх вустах,
А серце знемагає від розлуки!
Душою сполелюю, мов птах,
До Тебе я стенаюся з розпуки!

Сльота осіння впала на весну.
Дорога моя сповнена страждання.
Мій Господи, завісу наджахну
Поклало пекло на Твоє сіяння!

Мій світ, квітучий досі, між руїн!
Де луки всохли, де квітки зав'яли!
Осінній вітер вбив у душу клин.
Безжално мрію світлу розіп'яли!

Підіймайся і йди!

Світлом явлений народе!
Потерпи! Гряде свобода!
Бо надії – не марнота!
Вірний будь своїм чеснотам!

Уперед! Без зволікання!
Геть відкінь свої вагання!
Путь важка (випробування!),
І тому вона остання!

Не близька твоя дорога,
Та веде в черготи Бога!
За своїм іди Пророком,
Не кляни судьбу жорстоку!

Вже недовго до світанку.
За весною літо стане.

І планета враз відтане –
Буде світла скрізь в достатку!

Струм життя

Вершини світу споконвічний храм Тобі віддам.
Який належав нам і небесам, – Тобі віддам.

Я в небі весь і піднімаю там любовний стяг,
Багряну хвілю квітів і нестям Тобі віддам.

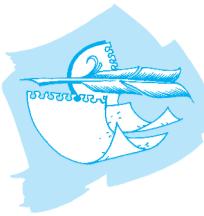
Навзаєм рад із саду битія відрад плодам
І з древа мрій розкішний фіміам Тобі віддам.

З верхом од сонця доль я повтішав
любовний шал,
І схід його – незгасний небосяг – Тобі віддам.

Любов'ю всяк мій капіляр набряк, і без стида
Весь біг до мозку всіх кісток моїх Тобі віддам.

Ти знову в край грудей моїх зайди,
свій світ знайди,
Я вірності державу назавжди Тобі віддам.

Вберу в намисто Всесвіт у разки
з коштовних слів –
Блиск їхній, який сяє, мов звізда, Тобі віддам.

На два світи життя своє діло заради благ
Земних і неземних — їх пополам Тобі віддам.

I сходять дні — життя з джерел любові
Лле бальзам,
Життєвий струм — весняний вічний
Гам Тобі віддам.

У зяб душі ляга’ Твоя хода, йду по слідах,
Душою Твій, тож душу я, відтак, Тобі віддам.

Легінь
Легеню, хоч раз подумай —
Як багато смутку!
Мовчки гинуть наші душі,
Як і наш загал!

Як давно вже ран не гоять,
Довжать нашу муку.
І нема від неї ліків —
Хто б там не шукав!

Звідусюди лемент, крики!
Вже немає сил
Бачити, як натовп б’ється
Рибою об лід.

Хоч праворуч, хоч ліворуч —
Зір куди на кинь,
Натикаєшся на стіну —
Скрізь ганьба і тлінь!

Бруд осів на наших душах!
А рятунок де ж?!
Сліпнуть очі, глухнуть вуха.
Світ — суцільний треш!

Мегаполіси — вертепи,
Вулиці — порок!
Скрізь безвірні недотепи
В оргіях „свобод“.

Цноту й чистоту забуто.
В шані — стид усяк!
Світом править каламута
В царствах брехуняк!

Древо нації в неволі!
І розпусти тля
По корінню і по кроні
Пастки розставля’.

Легеню! Одна надія
Лиш на тебе в нас.
Ти навести лад зумієш,
Підкоривши час.

Розпрямляй чимшивидше плечі
І вперед сміліш!
Так давно набрид цей вечір —
Сонця нам хлюпни ж!

Ти пройдеш випробування.
Бути довгим дню!
Стань надійним обрубанням
На шляхах вогню!

Стягуй полог мракобісся,
Щоб відкрити нам
Шлях, накреслений у висях,
Із ім’ям Іслам!

Легеню! На тебе ждала
Вже віки вона —
Стань воїтлем держави
Слави і Добра!

Дитина
Як на деревах віття по весні
Вкривається суціль зеленим листям,
Так і дитина в домі — вітха всім!
Довкола неї все — як подих чистий!
Дитина — щонайкращий дар Творця,
Дитина — буцім янгол всемогутній,
І гордість матері, і батька оперта,
І нації великої майбутні!

Чинара велетенська — наш народ!
Дитина — лише парость на цім древі!

Але мине допіру певний строк —
Її вілізнашти в поводиреві!
Як ти докласти мусиши надзусиль,
Безцінний скарб щоб видобути з ґрунту,
Плекай, пильнуй, дивися звідусіль,
Поки дитину виведеш у люди!

Немає щастя й радості в сім’ї,
Коли в ній дитинчата не лепечуть!
Відступить зло і піdstупи самі
Собою шезнуть тільки від малечі.
Дитини подих — райський вітерець!
Спів янгольський немов — дитячий голос!
Ти без дитини в домі — одинець.
Життя без неї — наче біг по колу.

Бо ж тільки діти — пуп’янки троянд,
Що Всесвіту позначені красою!
А усмішка дитяча — свято свят,
Де сонце й свіжість разом із весною.
Дитя це є життю просвітлій гімн,
Тріумфу Вічності вроциста ода!
До серця входять мир і спокій з ним!
І радості не заступа’ турбота.

Коли дитина в домі — всюди рай!
Дім без дитини справеднія пустеля!
І милість Божа ллеться через край
Туди, де діти, з Неба цитаделі.
За майбуття немає в нас тривог,
Ждуть на країну розквіт і звитяги!
Не залишає милосердний Бог
Нас без любові й чуйної уваги!

Пробудження
Яким глибоким смутком всеосяжним
Охоплено божественні сади!
З життям прощаючись, троянди в’янутуть,
які ще вчора милували зір.
На луках і левадах сльози тануть,
скорботний приміряючи убір...
І смерть сама, байдужа й безшабашна,
на землю погляда’ вряди-годи,
А крижані вітри зайшли куражно катами
у приречені сади.

Йшли зусебіч понад полями хмарі
й тремтілі ніжних квітів пелюстки.
Війнуло неминуchoю зимою,
готова вмерти вже була земля.
Знущаючись немовби над весною,
фальшивий голос юність прославляв.
А ті пісні лиш вітрали віщували
й солодкої отруті остюки.
Але наївні квіти їх віталі,
знесилено раділи пелюстки.

Голодними шакалами шугали
опришкувати збурені вітри.
Гвоздики і ромашки засмутились —
учули, що загину на краю.
Що місяц їм немає в цьому світі
і квітнути тепер їм у раю!
Тільки перед смертю застогнали,
збагнули, що їх ранком жде згори.
Зловітшно посміхалися, бо знали —
скінчиться все, ненайдні вітри.

Замість післямови
Фетхуллах Гюлен — поет-інноватор, який пропонує в час глобалізаційних процесів усвідомити, що найвищою цінністю є людина, але для цього важливо віднайти в собі Бога. Ф. Гюлен — поет-креатор, який у своїх ідеях типологічно близький до визначних філософів світу. Українські науковці не раз зауважували, що Гюлен подібний до українських представників “філософії серця”, передусім його ідеї типологічно близькі до поглядів Григорія Сковороди. Українські дослідники Гюлена (І. Дзюба, П. Мовчан, В. Кремінь, О. Бурак, І. Гирич, А. Топачевський, О. Шокало та ін.) сформували самобутній філософський та історичний дискурс навколо постаті й творчості Гюлена, точніше, навколо його життєтексту, який представлений різними суспільно важливими наративами.

І лебеді засмучені над плесом
перетинали мертву глибину,
Ще зовсім трохи — і замерзнути ріки,
І задзвенять із криги ланцюги.
Тут мороком украй все навіки!
Поляже все тут! Згине до ноги!
Пташки злотоголосі не воскреснуть,
не повернути їх з тяжкого сну!
Відлуння навіть — й та навіки щезло,
занурилось у мертву глибину!

На все живе загроза насуvalась!
І цокала скорбота в дзигарях!
А темрява в нестримному пориві —
покінчили чимшивидше із усім —
Ізусебіч заходила, і в гніві
лабети простягала звідусіль!
А кровожери душу обснували
і віщували стоголосою крах...
Немовби Небеса возглалиали
й зібгався час до миті в дзигарях!

І раптом незбагненно, безпричинно
усе перемінилося нараз!
І свіжим вітерцем дмухнуло з неба,
даруючи надію і любов!
А замість зав’ядання і погребу
всі барви ожили й заграли знов.
Рука Творця торкнулась доброчинно
до ран, які зцілила воднораз!
Нова доба настала й швидкоплинно
усе перемінилося нараз!

І двері неба людям прочинились,
збулися таємничі наші сни!
Перед очима з райдути воскресло
дивами повне світле майбуття!
І ми, як наші ангели небесні,
готові до високого життя!
Надії, що зотліли, відродились
і ожили від подиху весни,
І, втілені у дійсність, заповілись
назавжди сонцепціобні наші сни!

Прийдешнє, ми вітаємо тебе!
Весна куди не кинь! Цвітуть поля!
Чарують душу трелі солов’я.
Прокинулася втомлена Земля.
Прийдешнє, ми вітаємо тебе!

Вже Ісрафіль вигукує: агов!
Земля струсила крижаний покров.
І в кожнім серці віра і любов,
Прийдешнє, ми вітаємо тебе!

Нехай ми є знесиленими вкрай.
Та лине дух наш ген за виднокрай.
Для Радощів створив нас наш Вожай,
Прийдешнє, ми вітаємо тебе!

Знов чути в нас натхнення благодать,
Світі найвищі прагнемо пізнать!
Відродження країни — ціль одна,
Прийдешнє, ми вітаємо тебе!

Трансцендентальний вимір творів Ф. Гюлена засвідчує понадчасовий потенціал творчості поета. Поезія — спроба схоплення універсальних сенсів, які наближають людину до усвідомлення свого місяця на тлі одвічних процесів Макросвіту, для якого людина — піщанка, подібна до космічного пилу. І водночас тут-і-тепер, явлена в конкретних фізичних формах життя, людина може бути важливим чинником перетворення світу на країце в площині гідності.

У поезіях Фетхуллаха Гюлена представлено антропологічний проект *Нового Світу* — світ майбутнього, у якому негативні наслідки антропогенної людської діяльності можна подолати *мета-фізику серця*, відчуттям любові до себе й світу, бо кожний із нас є частиною Бога. Тільки от всі обирають такий шлях, а звідси — заздрість, нерозуміння, війни.

Бо кожен з нас для кожного є брат,
Тож квітни, Земле, наче Райський сад.
Весна несе нам щастя і вуслат**,
Прийдешнє, ми вітаємо тебе!

Magічне світло

Ліси, річки і верховини гір
життя наповнюють магічне світло.
На восьму, куди кинеш тільки зір,
Твоїх імен і рис ясний відбиток.
Бо споконвіку Ти наш поводир,
і людське плем’я лиш Тобі підзвітне.
Ти для царя і злодія кумир.
На їхніх лицах — відблиск Твоїх міток.

Все суще, наче тисячі дзеркал,
Твою Божисту волю відбивають,
І той нехай, хто тоне у гріах,
приявність Бога прагне заперечити.
Краса Твоя — одвічний ідеал,
і кожен, хто пізнав Тебе, це знає.
Ти Всесвіт наш створив і весь астрал!
Своє в них уособлення конечне!

Нема лиця, не торкнутого ним,
тим Світлом, що даруєш Ти щомиті.
Але без віри серце є брудним,
воно Тобою втішиться не зможе!
Все — форма, запах, колір — є одним
творінням рук Божественних на світі!
На восьму слід від них не анонім
лишив, це — для людей знамення Боже!

Як мотилі вкруг полум’я свічі,
все істинне кружля’ довкола Тебе!
Та де ті заповідані ключі,
які б нам одчинили браму Раю?!

Від нього не зцілиться ні чим,
та й добре це, бо вводить нас у трепет —
Коли любов є справжня, без личин,
що душу лиши до Бога навертає!!!

Понівечене серце пожалій!
Не залишай розлуці на поталу!
Пошли хоч краплю ласки, Боже мій,
у близькості дай бути із Тобою!
Не дозволяй, щоб долі буревій
примусив нас конати під завалом!
Не дай згоріти нам, як сухостій,
у полум’ї із кривд, гіркот і болю.

І виконай обіцянку Свою —

не відкідай мої чуттів глибоких!

Понад усе для мене цей союз,

я ним потягній з лука просто в серце.

Та я радію серцем і боюсь,

щоб не спинилося воно, допоки

Жива надія, на яку молюсь —

що Ти зі мною. І не марно все це!!!

* Ариф — суфій, котрий досяг висот у пізнанні Всешинього.

** Вуслат — возз’єднання із Всешиньм (у суфізмі).

Людина має знайти себе в Богові, щоб зберегти і себе, і свою дійсність. Людина без Бога — заручник власних деструктивних емоцій.

Поезія Гюлена розкриває красу світу навколо людини, світу в людському сприйнятті, світу, у якому розлито божественні енергії як вияв краси й гармонії, любові й земних благ. Поезії розкривають мотив екзистенційної наповненості буття в тому разі, якщо в серці людини є Бог, якщо Бог існує в антропологічному осерді дійсності, що оточує людину й оповиває благом. Без нього життя втрачає сенс, екзистенція людини не може існувати в повноті без Бога, який є Надією та Любов’ю.

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,

к. філол. н.,

Інститут літератури

ім. Т. Г. Шевченка НАН України

“Ідею перейменування скверу – ще рік тому – ініціювала потужна команда столичних інтелектуалів, літераторів, учених, митців”.

Галина ПЛАЧИНДА,
журналістка

Гадаємо, нема вже тих, хто не знає про багаторічну боротьбу місцевих мешканців проти забудови Чкаловського.

Роками забудовник не полишає надії збудувати практично у сквері так звану “капсульну” висотку. Роками Кіїврада підграє забудовнику. Роками тягнуться судові засідання. Роками люд, котрий живе довкола, організовує все нові й нові акції на захист цієї чи не єдиної у середмісті зеленої зони, аби резонанс довкола забудовницького безчинства не спадав.

Ось в такому контексті з'явилася ідея написати лист – і не до столичного начальства, яке лояльно ставиться до беззаконня, яке творять забудовники, а до перших осіб держави.

Так і з'явився лист на ім'я прем'єр-міністра України, про який ми вже писали рік тому.

Нагадаємо коротко його зміст.

“Звернутися до Вас, – написали видатні діячі української культури до прем'єра – змусила загроза знищенню скверу імені Валерія Чкалова в історичному центрі столиці (кияни його давно прозвали “письменницьким”), який громада боронить від ненаситних забудовників уже багато років.

Протистояння почалося іще в 2016 році, коли жмен'ка місцевих мешканців повалила паркан будмайданчика, що несподівано виріс практично на території скверу.

Лише розголос, рішучий спротив та налаштованість громадян стояти до останнього на захисті своєї крихітної зеленої зони відпочинку – єдиної, що залишилася на багато довколишніх кварталів, завадили протягом усіх цих років звести тут новомодну нині “капсульну” висотку...

Допустити цього категорично не можна.

І не лише тому, що сквер ім. Чкалова – епіцентр літературно-культурного життя України протягом багатьох десятиліть. Адже довкола розташовані так звані “письменницькі” будинки, серед яких відомий усій країні РОЛІТ, де мешкали В. Сосюра, П. Тичина, М. Стельмах, О. Гончар, А. Малишко, М. Рильський, М. Бажан, Ю. Збанацький, М. Руденко – відомий у всьому світі правозахисник, дисидент, Герой України. Словом, цвіт українського красного письменства. У будинку, що виходить вікнами у сквер, проживає знаменита Ліна Костенко. Тому ці лавочки, ці старезні дерева, які – поки що! – ростуть у сквері, пам'ятують класиків, бо під їхніми розлогими кронами у пряму сенсі творилася українська література.

Сквер необхідно зберегти не лише тому, що в 2025 році він святкуватиме своє століття. Офіційно сучасний Чкаловський сквер існує з 1925 року, коли його було прикрашено фонтаном Термена, яких по всьому місту сьогодні лишилося всього три. Хоча насправді сквер з'явився набагато раніше – його було запроектовано як єдиний ансамбль разом із Київськими вищими жіночими курсами, збудованими поряд на-

Як Письменницький сквер став

Шостого жовтня Комісія з питань найменувань КМДА на своєму засіданні прийняла рішення про перейменування Скверу Чкалова, який знаходиться в самі-сінкому центрі Києва, на Сквер Богдана Ступки.

Як зазначається у протоколі засідання Комісії, рішення таке прийнято, “враховуючи звернення БО “Благодійний фонд “Богдана Ступки” про перейменування Скверу Чкалова на Сквер Богдана Ступки”. Рішення було прийнято практично миттєво.

Все було би нічого, адже Богдан Ступка – один з найяскравіших українських акторів, відомий театральний діяч.

Та справа в тому, що ідею перейменування скверу – ще рік тому – ініціювала потужна команда столичних інтелектуалів, літераторів, учених, митців. Варіант перейменування ні у кого не викликав сумнівів. Сквер має називатися “Письменницький”. Власне, ця неформальна назва скверу прижилася серед киян вже віддавна.

прикінці XIX століття. Дослідники кіївської історії стверджують: у сквері не росло навіть двох однакових дерев. Вважаємо, доцільно було би в рамках відзначення ювілею одного із найстаріших скверів столиці подумати про створення тут потужного культурно-мистецького простору, а сквер перейменувати на “Письменницький”.

Та передусім сквер необхідно вберегти від знищення, бо, наголосимо ще раз, – це чи не єдиний зелений клаптик серед кам'яних джунглів, на які – за сприяння нинішнього мера й забудовників на кшталт Дениса Москаля – перетворився сьогодні історичний центр Києва. Такі одіозні персони своїм незаконним будівництвом (те, що вже велося й має ось-ось відновитися на місці Чкаловського скверу, порушує всі державні містобудівні норми – тільки сухий перелік порушень зайняв би окрему сторінку) переворюють столицю європейської держави на маргінальне, провінційне, безперспективне, нецікаве ані для інвесторів, ані для туристів захолустя...

Нагадаємо й імена підписантів: Іван Дзюба, літературознавець, дисидент радянських часів, Герой України, академік НАН України

Дмитро Павличко, поет, Герой України

Ада Роговцева, акторка театру та кіно, народна артистка УРСР, народна артистка СРСР, Герой України

Євген Станкович, композитор, народний артист УРСР, Герой України

Микола Жулинський, літературознавець, директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України, академік НАН України

Олександра Коваль, організаторка Національного книжкового “Форуму видавців у Львові”, директорка Українського інституту книги

Іван Малкович, поет, директор видавництва “А-БА-БА-ГАЛА-МА-ГА”, лавреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

Богдан Бенюк, актор театру і кіно, народний артист України, лавреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

Богдан Горинь, політичний та громадський діяч, дисидент радянських часів

Юрій Шербак, письменник, дипломат, професор, лавреат Літературної премії ім. Юрія Яновського

Марина Зерова, доктор біологічних наук, заслужений діяч науки і техніки України, племінниця Миколи Зерова

Марія Матіос, письменниця, політична діячка, лавреатка Національної премії України імені Тараса Шевченка

Роман Балаян, кінорежисер, сценарист, лавреат Державної СРСР, народний артист України, дійсний член Національної академії мистецтв України

Павло Мовчан, поет, голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, лавреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

Любов Голота, поетеса, лавреатка Національної премії України імені Тараса Шевченка

Володимир Яворівський, письменник, громадсько-політичний діяч, лавреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, член Наглядової ради Національної суспільної телерадіокомпанії України

Василь Шкляр, письменник, лавреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

Юлія Литвинець, генеральна директорка Національного художнього музею України

Неля Куковальська, генеральна директорка Національного західника “Софія Київська”, заслужений працівник культури України

Михайло Слабошицький, письменник, видавець, лавреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

Олена Олійник, віце-президентка Національної спілки архітекторів України

Валентина Гончар, дружина письменника, Героя України Миколи Руденка

Раїса Руденко, дружина письменника, Героя України Миколи Руденка

Та ще близько сотні прізвищ видатних діячів української культури...

16 вересня 2020 року, під рік тому, лист було зареєстровано в Секретаріаті Кабінету Міністрів України та – з резолюцією прем'єр-міністра Д. Шмыгаля – надіслано в КМДА, Міністерству культури та інформаційної політики, Міністерству довкілля та природних ресурсів України.

Згодом, за підписом заступника голови КМДА Вячеслава

Непопа, з'явилася й відповідь на “лист інтелігенції”. У ній, зокрема, зазначалося: “Станом на сьогоднішній день здійснюється актуалізація та приведення проекту Генерального плану Києва у відповідь до вихідних даних, актуальних на 01.01.2019 року та змін законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних та інших державних норм, стандартів і планів. Відповідно до статті 21 Закону України “Про регулювання містобудівної діяльності”, громадському обговоренню підлягають розроблені в установленому порядку проекти містобудівної документації на місцевому рівні: генеральні плани населених пунктів, плани зонування територій, детальні плани територій. Порядок проведення громадських слухань, врахування громадських інтересів під час розроблення містобудівної документації на місцевому рівні затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 555 від 25.05.2011.

Згідно із законодавством, у друкованих засобах масової інформації (не менш як у двох) та на офіційному сайті Департаменту містобудування та архітектури КМДА будуть опубліковані повідомлення про оприлюднення проекту документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку і повідомлення про початок процедур розгляду та врахування пропозицій громадськості. У повідомленнях буде зазначена інформація про дату початку та строки здійснення процедури громадських обговорень, дату, час і місце проведення громадських слухань...”

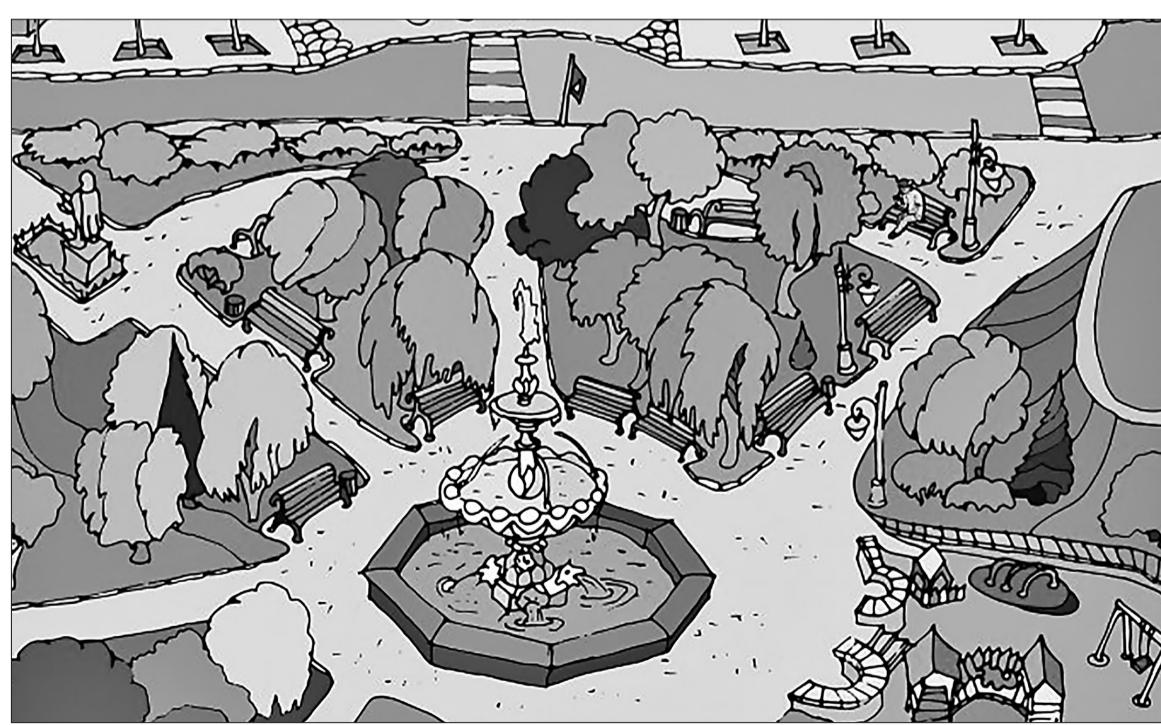
Про ідею перейменування скверу в Письменницький – ні слова. Втім, за рік, що минув, і про громадські слухання щодо розробки та впровадження генерального плану Києва від столичної влади – нічичирк. Відомо лише, що Кличко звільнив керівника КО “Інститут Генплану м. Києва” Сергія Броневицького за зрив роботи по розробці цього основоположного для міста документа...

І ось – ніби грім серед ясного неба – Комісія з питань найменувань приймає рішення про перейменування скверу. Робиться це блискавично. За кілька тижнів. Без залучення громадськості. І головне – ігноруючи той факт, що інтелігенція столиці давно і однозначно озвучила свою точку зору на те, як має називатися цей знаковий для киян сквер.

У соцмережах піднялося прогнозоване обурення.

Ще до появи цього скандального рішення Комісії КМДА, письменниця Марина Гримич писала на свій сторінці у Фейсбуці:

“Чкаловський сквер – це НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА так званого “письменницького села”, розташованого в центрі Києва, який МАЄ СТАТИ заповідною історико-культурною зоною.

заручником кулуарних домовленостей

Навколо нього розташовані три (а по суті чотири) письменницькі будинки: РОЛІТ – перша і друга черг (на розі вул. Богдана Хмельницького і вулиці Михайла Коцюбинського, доба конструктивізму); будинок по вулиці Коцюбинського, 2 (брат “хрешчатицького” післявоєнного “стилю київського тортика”); письменницький будинок по вулиці Гончара, 52, з видавництвом (1980-ті).

Рильський, Стельмах, Малишко, Яновський, Гончар, Сосяра, Вінграновський, Ліна Костенко...

А назагал – це кілька сотень визначних і невідомих київрадівській тусні імен, які є історією українського літературного процесу ХХ–ХХІ століття.

У цьому скверику БЕЗ ПЕРЕБІЛЬШЕННЯ варився, тушкувався, піксся, смажився український літературний процес ХХ століття. Українська література спільнота (навіть ті, хто тут не жили, а ходили в гості до колег-письменників і у видавництво “Радянський письменник”, який потім став “Українським письменником”) полишила тут свої сліди, відбитки пальців, уривки таємних розмов, чорновики літературних творів, а часом (чого гріха тайти) недопалки і пляшечки з-під алкогольних напоїв.

На цих алейках виростали діти письменників, а вони самі, ставши немічними і нікому не потрібними, кульгали тут, намотуючи круги, ділячись самі з собою своїми спогадами.

КІЇВРАДО! Віддай нам Чкаловський скверик!

Hi – МАНКУРТАМ!

Ми, письменники, їхні діти, внуки, редактори, коректори, – всі, кому не байдужа літературна історія Києва, хочемо тут мати історико-культурну заповідну зону “Київське письменницьке село”, а не нашу огидну забудову...

Журналістка Галина Плачинда, яка живе поруч зі сквером, розмістила у Фейсбуці: “Богдан Ступка – один із найяскравіших українських акторів, театральних діячів сучасності. Та жив він на вулиці Марії Заньковецької, навпроти свого рідного театру. І було би цілком логічно, аби його іменем була названа площа напроти Театру ім. Франка.

Наш сквер варто перейменувати у Письменницький хоча б із поваги до пам’яті тих українських письменників, поетичне слово котрих було обірване енкаведистською кулею.

А таких в сучасній історії України – сотні.

Будинок РОЛІТ, чий вікна виходять на сквер, за майже століття свого існування став вмістлищем людських трагедій, зломлених доль і смертей – не лише буквальних, а й творчих.

Обговорюючи проект реновації скверу, виникла ідея перенести пам’ятник Валерію Чкалову в

Міжнародний аеропорт “Київ” – повітряні ворота столиці, бо по-

при все, ця мужня людина багато зробила для розвитку усієї світової авіаційної галузі, а на його місце встановити пам’ятник усім

знищеним українським письменникам.

Не тут і не зараз мені розповідати про план знищення української інтелігенції як складової знищення усієї України. Частково цей людожерський, імперський план кремлівським терористам вдалося здійснити.

Тому дивно, чому досі наша держава належним чином не артикулювала цього страшного факту. Так і не озвучено першими особами держави тієї простоти істини, що, знищивши духовну основу нації, було смертельно поранено її, нації, душу і все, що відбувається сьогодні з нами – це прямі наслідки тієї катастрофи. Що перші постріли нинішньої російсько-української війни пролунали під час розстрілів Леся Курбаса, Миколи Куїла, Миколи Зерова, Валер’яна Підмогильного та ще сотень українських діячів на Сандармоху чи під час допітів Володимира Сосяри, Максима Рильського, Андрія Малишка, Григорія Косинки в енкаведистських застінках колишнього Інституту благородних дівіць...

Я звертаюся до Марини Зєрової, Євгена Перебийноса, Лесі Яворівської, Марини Гримич та Ігоря Осташа, Андрія Осадчука, Олесі Жулинської, Тараса і Лесі Томенків, Сергія Сингаївського, Тараса Кононенка, ви, діти українських письменників та літераторів, вже маєте власне ім’я і вагу у суспільстві, ви усі – мої сусіди, ми росли усі разом в нашому письменницькому будинку, цей сквер – ваш рідний сквер, і кому як не вам знати страшну історію українського письменства, усієї української інтелігенції, і не тільки знати – а й розповідати про це суспільству. Навіть ось таким чином, навіть посприявши уяві в центрі Києва вимріяного нами мистецько-культурного простору, який буде називатися Сквер письменників.

Попіл розстріляного Відродження стукає у ваші серця, я це знаю...

Відповідь від “Благодійного фонду “Богдана Ступки” на гостру реакцію соцмереж не забарилася.

забудови. І яку, крок за кроком, рік за роком, – проходять люди, які захищають сквер.

По-друге, у “листі інтелігенції” вже містилася пропозиція створення культурно-мистецького простору в сквері, і, на відміну від теоретичних заяв керівництва Фонду, ініціаторами ідеї вже розроблено проект такого простору, який в скорому часі буде представлено громадськості.

По-третє, славні ювілеї нещодавно відзначили також і видатні мешканці РОЛІТу. Приміром, минулого року відзначалося століття Героя України, засновника Української Гельсінської Групи, письменника, філософа, перекладача, політв'язня, котрий 12 років провів у радянських таборах суворого режиму на засланні, без перебільшення – одного з них, кого ми звемо “свістю нації” – Миколи Руденка. Прізвище його вдови, уже, на жаль, покійної, також серед підписантів листа з прохання про перейменування скверу на Письменницький.

Небажання представниками Фонду Ступки враховувати настрої людей, котрі мешкають довкола скверу, призводить до напруги та конфліктів. Тому вже й на рекламних конструкціях, виставлених у сквері, з яких агітують за перейменування у сквер Ступки, чорною фарбою хтось написав ПРОТИ.

Так стається, коли до думки громадськості не прислуховуються. Тож сподіваємося, саме думка громади стане визначальною у дискусії, чиє ж ім’я має носити багато-страждальний сквер у центрі міста.

Нині триває обговорення проекту рішення, вже прийнятого Комісією з найменувань і переданого в Київраду, про перейменування Скверу ім. Чкалова на Сквер Ступки.

Ми публікуємо QR-код, зісканувавши який, ви відразу можете перейти на сторінку обговорення і проголосувати так, як велить вам серце.

Анатолій Збанацький, член Комісії з питань найменувань КМДА, завідувач відділу “Київ періоду новітньої історії” Музею історії Києва, прокоментував нашій газеті ситуацію довкола перейменування скверу: “Не так давно вже була спроба перейменувати цей сквер на честь загиблого білоруського журналіста Павла Шеремета. Проте тоді мені вдалося переконати Комісію з питань найменувань у тому, що цей сквер повинен називатися ім’ям відомого українського письменника.

Але Спілка письменників України повелася абсолютно пасивно. Результат – з’явилися нові недоречні пропозиції. Богдан Ступка – геніальний актор, гордість України. СКВЕР НА ЙОГО ЧЕСТЬ МАЄ БУТИ, АЛЕ НЕ ТУТ. Письменницький сквер – це саме те, що треба...”

Відповідаючи на запитання, чи можна зараз громадськості подати свою, альтернативну пропозицію про перейменування скверу на “Письменницький”, Анатолій Григорович зауважив:

“Механізм перейменування – довготривалий процес. Спочатку Комісія вирішує, чи можна розпочати процес перейменування. Якщо вона більшістю голосів каже “ні”, розгляд питання припиняється. Коли ж Комісія погоджується, то починається громадське обговорення. Якщо пропозиція підтримується громадськістю, то питання знову повертається на розгляд Комісії. Проте це вже формальна справа. Хоча у випадку кандидатури Шеремета, яка вже пройшла через громадське обговорення і отримала схвалення, комісія проголосувала “проти” і питання остаточно було зняте з порядку денного. Що стосується кандидатури Богдана Ступки, то попередній розгляд справи вже відбувся. Зараз громадське обговорення... Коли йшло голосування, жодної пропозиції щодо письменників внесенено не було. Зважаючи на це, я особисто вважав, що це далеко не найгірший варіант. Тепер, знаючи, що є пропозиція назвати цей сквер ПИСЬМЕННИЦЬКИЙ, я її абсолютно підтримую. ЦЕ НАЙКРАЩИЙ ВАРИАНТ.

Практично все залежить від думки громадськості Києва. Дуже важливе електронне голосування. Кожний зі свого комп’ютера може проголосувати. Це буде враховано і вплине на прийняття рішення, яке остаточно приймуть депутати Київради. Отже, треба агітувати людей прийняти правильне рішення. Я з дитинства пам’ятаю, що і будинок люди завжди називали письменницьким, Поруч сквер ім. Олеся Гончара. Там взагалі чотири письменницькі будинки, побудовані в різні роки. Так що все логічно. Треба розповісти людям, як правильно голосувати з комп’ютера”.

Секретар Комісії з найменувань **Ярослав Шибанов** у розмові з нами зауважив, що ініціаторам підтримували Фонду Богдана Ступки, було, цитуємо Ярослава Миколайовича, “принципово перейменувати саме цей київський сквер”. Нам дещо незрозуміла така “принциповість”, адже в Києві безліч безіменних скверів, які можна було б назвати на честь великого актора, не створюючи конфлікту ситуацію на рівному місті.

Редакція надіслала також інформаційний запит директору Департаменту комунікацій КМДА і члену Комісії найменувань Роману Лелюку, попрохавши пояснити, чому члени Комісії ще до свого голосування не спробували переконати ініціаторів поступитися своїми принципами та розглянути можливість будь-якого іншого парку чи скверу на честь Богдана Сильвестровича.

На момент верстки номера відповіді на наш запит не надійшли.

А поки – електронне голосування за перейменування скверу триватиме до середини грудня.

За цей час громада столиці підготує та передасть на розгляд Комісії про перейменування скверу тим іменем, яким віддавали називають цей сквер кияни – ПИСЬМЕННИЦЬКИМ.

"Поет – це людина, яка через свій власний досвід здатна виражати загальні почуття, близькі мільйонам".

“З висоти осіннього листка...”

До 80-річчя від дня народження Леоніда Талала

Інна ЖАРЮК,
м. Київ

Завершується перша декада листопада. Дедалі просвітленішим стає світ навколо і всередині нас, гостро передчувається невідвортність перших морозів. У цю світлу пору, 80 осеней тому, прийшов у світ надзвичайно талановитий український поет, представник так званої “тихії” лірики, майстер вишуканого поетичного слова Леонід Талала. У побуті (і навіть у власних віршах) він часто називав себе “дитиною листопада”, бо і справді його дитячий світ був хистким і незатишним у ті страшні вічні і повоєнні роки. Але попри все майбутній митець знаходив сили протистояти вітрам часу:

*А в центрі тільки я,
Дитина листопада,
Єдиний диригент і чародій на мить,
Дарма, що народивсь під зіркою,
що пада,
В саду, що обліта, на вітря, що горить!
(“Глибокий сад”)*

Хоча тодішня дійсність була жорстокою і безпросвітною, хоча світ зустрічав дітей воєнного покоління холодно і непривітно, наш поет згадує своє дитинство, як неповторні, золоті часи, коли:

*Ще палахкоче ранній схід,
ще сонце дивиться у небо,
і на траві дитячий слід,
який веде тебе до тебе.
(“Ще палахкоче ранній схід...”)*

Дитинний внутрішній світ поста – чистий і прекрасний, бо такий же прекрасний і гармонійний світ навколо, так хочеться щодня нестремної той світ пізнавати, дивуватись його таємницям:

*Ісонця плями біля хати
гарячі, мов дитячі п'яти,
якими світ кудись біжить...
(“Така роса, палахкотінь...”)*

Останні рядки привертують увагу вдумливого читача незвичною метафорою – “біжить” не дитина, а світ. І мимохіт перед внутрішнім зором постає рухомий образ світу і часу. Час і простір пов’язуються воєдино і слухаються “гарячих, дитячих п’ят”. І справді поезія Л. Талала – напрочуд легка, пройнята небуденною, оригінальною образністю, наскрізь метафорична. “В поета немає жодного слова у номінативному розумінні”, – зазначає Тарас Салига, ці слова абсолютно справедливі і для поетичного світу Л. Талала. Його вірші струмують свіжим асоціативним ладом, несподіваністю образів-символів, генеруванням нових художніх смислів.

*Під кроною
наскрізь
пробірка проміння
де праху земного святкове ройння,
як бал безтлесності,
світла і тіні, –
це все, що від літа лишилося нині,
це все, що невдовзі лишиться від нас...
Ta як до дітей
усміхається час,
і сонячним зайчиком
сонячна мить
по стежці з окрайчиком щастя біжить.
(“Під кроною навскіс...”)*

Метафора “мить по стежці з окрайчиком щастя біжить” творить калейдоскоп світлих уявлень, переживань, дитинних відчуттів. Час втілюється у щось зриме і віщує невідвортність щастя. Іманентні асоціації розвивають специфічну оптимістичну світобудову, гармонійну в її найсправжніший суті.

Ця поезія суголосна творам В. Свідзінського, В. Мисика, Е. Плужника. Леонід Талала успішно розвиває традиції класичного вірша, його лірика цікава неповторним, суті “талалаївським” звучанням,

поліфонічністю смислів, образною повнотою. Вважається, що поет – це людина, яка через свій власний досвід здатна виражати загальні почуття, близькі мільйонам. Поетичне слово Л. Талала близьке і зрозуміле не лише представникам елітних мистецьких кіл, а й пересічному читачеві, естетичний вплив “талалаївського” слова на особистість – беззаперечний.

Володимир Базилевський зазначає: “Талалаї із тих поетів, чиє слово абсолютно невіддільне від природи, яку він умів читати доглибинно”. Поет і справді вибудував неповторний поетичний світ, якому притаманні висока одухотворена неодномірність образів, взаємозв’язок природи із внутрішнім світом людини, гармонійне поєдання розмислового та емоційного. Вчитаємося в опис тиші і будемо намагатися її відчути:

*Як стій стоять комиши,
навколо – ані душі,
лише прибува, як повінь,
як з потойбічча тиша.
Із лісу виходить олень –
і тиші стає ще більше.
(“Осліплює обрій нікелем...”)*

Ще М. Вінграновський зазначав, що “у поезіях Талалаї багато простору, повітря, що дозволяє читачеві почути не лише звук самого слова, а й відлуння цього звуку”.

*Ранок такий дзвінковий!
Холодно від роси.
Боюся вимовити слово –
тиша, як терези.
(“Ранок такий дзвінковий!”)*

Поезіям Л. Талалаї властиві сугестивність, медитативність, світла замисленість, притишена розмова з собою, інтропективність. Бо серед справжнього народжується справжнє, бо заглиблення в себе – це завжди здіймання над собою і світом. Поезія Л. Талалаї такі ж природні і справжні, як свіжість води у спеку, як глибина небес, як шерехи осіннього плину.

За Л. Талалаєм, “фіксує очко, проявля душа”. Чутливе очко і вухо автора вловлює найтонші зміни, відтінки в природних явищах, автор точно співвідносить їх із внутрішнім світом ліричного героя, створює як вражуючі об’ємні панорамні образи так і майстерно “подрібнюю”, деталізує художні картини.

Ліричний герой поета – “чистий” лірик, людина глибоко одухотворена, вознесена над буденню. Духовність ліричного героя – беззаперечна, він чітко вибудовує свою власну концепцію буття. “Світлішим стає вночі, те, що за день навчивши”, – зізнається він. В. Базилевський стверджує: “Талалаї – носій мудрого ліризму, якості рідкісної у нашій поезії”. За визначенням В. Базилевського, у своїх творах Л. Талалаї виступав “думаючим серцем”:

*Ти самотньо стоїш серед плину,
що уже дістає до гілок,*

*і стискають твою серцевину
нашаровані кола думок.*

*Серцевина, як голка у небо,
колам обрії стали тісні,
райські птиці сідають на тебе
і співають про пекло пісні.
(“Дерево серед плину”)*

Поезія Л. Талалаї сповнена душевним теплом, зворушене емоційною глибиною, відзначається високою художньою інформативністю. Прикметно, що для своїх творів автор вибирає буденну основу, і через неї відкриває читачеві небуденний зміст, багатошаровий підтекст, непомітні на перший погляд деталі. Відтак твориться особливий світ, в якому незриме стає видимим, де починає звучати те, що раніше мовчало:

*Дрібен дощик на осінній сад,
світиться стокий виноград,
багряніс крона порідila,
в яблука заплакана щока,
і на світ дивиться несила
з висоти осіннього листка.
(“Дрібен дощик на осінній сад”)*

Плінність світу і людини, просвітлену тиху радість, замислені сум поєднує гостро відчуває саме восени. Л. Талалаї – поет “осінній”, співець “оголених тополь”, “саду без листу і пісень”, “жовтня в гаї”, “димів листопада”. Напевне, “осінніх” віршів утворчому доробку поета, порівняно із іншими авторами, найбільше.

Натурфілософська спрямованість, сама природа налаштовують ліричного героя на розмисли про таємниці світобудови, нагадують про нерозривний взаємозв’язок людини і природи. Тому у вдумливого, схильного до емпатії читача, ця поезія викликає глибокий душевний трепет, малює перед його внутрішнім зором щемливі картини:

*Серце защемить – усе позаду.
Все позаду... Догоряє день.
Все позаду і не вийти з саду,
що уже без листя і пісень.
(“Хтось неначе дивиться у спину...”)*

У творах поета розвиток теми пам’яті і часу, як філософської буттєвої категорії, зустрічається найчастіше. Анрі Бергсон стверджує, що “по суті всі відчуття – це

вже пам’ять”. Поезія Л. Талалаїна наскрізь налаштована почуттями і відчуттями, що переносять нас назад, у минуле, до чогось несказанно дорогого і нездійсненого:

*Волого чорніс
знайома дорога,
яку не пройти,
не спіткнувшись об спогад.
(“Все глибшає осінь...”)
Жалкує за часами,
де щастя відбила
душа молода,
як тінь перелітну
стояча вода.
(“Все глибшає осінь...”)*

Минуле повертається знову, щоби зближуючись із теперішнім, засяяти ще яскравіше.

Платон визначає пам’ять, як “відбиток персні на воску”. Такі “відбитки”, “сліди” зустрічаємо і в поезіях Л. Талалаїа.

*...і щастя відбила
душа молода,
як тінь перелітну
стояча вода.
(“По вінця наповнений світ...”)
Так світиться течія,
що повертає спомин
туди, де снотом соломи
дощик сліпий стояв.
(“Так світиться течія...”)*

Свідомо насиочуючи статтю цитатами, авторка прагне единого – поділитися з читачем світлом високого мистецтва, відчуттям незріяння духовного багатства украйнського слова.

Останні роки свого життя Л. Талалаї втишено провів наодинці з природою, на острові Водників на Дніпрі, він – уважний спостерігач, що пильно підглядає таємниці природи. Небуденна свіжість сприйняття, здатність зазирнути у глибину суть речей наділяє його поезію глибоко індивідуальними, особистісними рисами.

Поетиці Л. Талалаїа притаманне екзистенційне бачення дійсності крізь призму усамітнення. Це поет глибокої печалі, просвітленого суму, наскрізного катарсисного оновлення. Абсолютне поринання в нутро одинацтва, не пригнічує ліричного героя – навпаки, сповнює його оновленням духовних сил, істотним духовним передорожням:

*Світло так, що не буває світліше,
тільки це вже світло без тепла,
осіння оголилася до тиші,
пісня до молитви знемогла.
(“Світло так, що не буває світліше...”)*

Поет відчуває незнищеність душі у незатишному, хисткому світі, йому відкриється її невмирущість:

*Сніг від зорі палахкотить
і сад чорніс... Скоро смеркне.
Душа болить. Нехай болить –
її не жаль, вона безсмертна.
(“Сніг від зорі палахкотить...”)*

Лірика Леоніда Талалаїа – це справжній храм поезії, непідробний камертон, найсправжніший акт величі людського духу. Це – поезія серця в найповнішому, найтоншому її вияві.

Прощаючись з Володимиром Рутківським

Ярослава РІЗНИКОВА,
лавреатка літературних премій ім. Г. Сковороди та І. Франка, членкиня НСЖУ

Ще кілька днів тому, цікавлячись його самопочуттям, заспокійлась, почувши спокійний голос і відповіді, що з ним все добре, що і в лікарні є читачі й шанувальники його віршів, вислухала його думки щодо останніх літературних новин та нещодавніх підсумків обласної премії імені В. Мороза. А нині ошелешена сумною звісткою про те, що 31 жовтня 2021 року від нас пішов Володимир Рутківський...

Володимир Григорович Рутківський – відомий український дитячий письменник, поет, прозаїк, лавреат премій ім. Миколи Трублайні (1992), ім. Лесі Українки (2002), “Звук павутинки” ім. Віктора Близнеця (2005), “Книга року Бі-Бі-Сі” за двотомний історичний роман “Сині Води” (2011); Шевченківської премії за історичну трилогію для дітей “Джури” (2012) та ін. Людина постійного неспокою та пошуку, спрагла знань і краси цього світу.

І хоча народився Володимир Рутківський в селі Хрестителевому на Черкащині, вже багато років поспіль він жив, працював і творив в Одесі.

Його спогади про дитинство, про реальну долю рідних довго залишались досить міфологізованими, адже, як і у більшості українців – “дітей війни”, його близькі до міркувань самозбереження рідко згадували при дітях минule. Лише в 1990-х рр. він дізнався, що його батько, Григорій Якович Рутківський, – не круглий сирота, як зазначав у всіх анкетах, а має братів і сестер, а прадід Михайло Федорович Рутківський – знаний на Волині архітектор, похований 1881 р. у с. Лука під Житомиром, куди батько під різними приводами все життя періодично навідувався в наділністя щось про рідних.

Цей надзвичайно болючий процес розміфологізації спогадів, тісно пов’язаний із сумнівами, ваганнями та боротьбою з власним сумлінням, віддзеркалився у явно недооціненій автобіографічній повісті “Потерчата” (друкована в 2008 році, перевидана через 10 років одеським видавництвом “Астропрінт”).

Її глибинний зміст означено як підзаголовком “Дитяча сповідь для дорослих, які так нічому й не навчилися”, так і самою назвою. Адже мотив образу нехрешених через тогочасні ідеологічні заборони потерчат-дітей, душі яких за давніми віруваннями українців не мали знайти спокою після смерті, від розділу до розділу починає звучати як своєрідний реквієм за ці-

лим втраченим поколінням, до якого належить і автор, що не знало любові і чиї мрії залишилися нездійсненими.

Згадуючи “...воєнні, повоєнні та суспільно-літературні негаразди”, роздумуючи над власною долею, Володимир Григорович зізнається, що її визначив, насамперед, “...антагонізм між людиною і суспільством. Несприйняття суспільством інтересів окремої людини. А оскільки суспільство значно сильніше за людину, то вона змушені все життя пристосовуватися до його вимог і забаганок. Ті, хто цього не робив, змушені проходити всі кола земного пекла. Це стосується всіх моїх родичів, яких я знаю особисто, а відтак – і мене... Кожен із них мав викручуватися, аби зберегти життя собі та своїй сім’ї. Як, зрештою, і я. Та головне, – попри всі жахи і труднощі, вони якось умудрилися не зламати свій становий хребет”.

Колись Наталя Марченко сказала, що саме ця “проблема станового хребта”, в якому змалку виявив генетичну відсутність гнучкості й, водночас, на рівні тваринного інстинкту виживання не можеш допустити, аби той хребет тобі зламали, й визначила магістральну лінію долі письменника.

Воїстину, саме шляхи Любові та Страху формують життєву дорогу кожної людини, а всі роздоріжжя людських вчинків зароджуються в дитинстві.

Нелегко і звивистою була дорога пана Володимира до визнання в українській літературі. Він навчається в Одеському інституті холодильної промисловості; практиче апаратником на Одеському суперфосfatному заводі; два роки – кореспондентом одеських газет “Январець” та “Трибуна студента”; редактором Одеського обласного радіо; штатним сценаристом Одеської кіностудії; інженером Одеського заводу “Мікрон”; завідувачем відділу одеської обласної газети “Одеські вісти”.

Паралельно – постійна наполеглива літературна діяльність. Починає Володимир Рутківський як поет: у 1959 році надруковані перші вірші; у 1966 р. в Одесі виходить його дебютна збірка поезій “Краплинни сонця”; у 1968 р. на 5-й Всеосоюзний нараді молодих літераторів у Москві він уже представляє молоду українську поезію разом із Борисом Олійником, Петром Осадчуком, Романом Лубківським і Віталієм Коротичем. Але все перекреслили його підпис у зверненні на захист скривдженого колеги-радіожурналіста й анонімка в обком партії про те, що він очолює на обласному радіо “українських буржуазних націоналістів”. Виручив Борис Олійник,

який допоміг у 1973 році вступити на дворічні Вищі літературні курси в Москві, що традиційно була набагато вільнодумнішою, ніж затиснутий у лещата партійно-бюрократичного страху Київ.

Саме в Москві у видавництві “Детская литература” у 1977 році він зможе опублікувати 150-тисячним тиражем перекладену російською мовою повість “Ганнуся”, яку до цього “зарубали” у єдиному українському видавництві для дітей “Веселка”. Згодом у 1981 році, після чергової відмови в Україні, тут же буде стотисячним накладом опубліковано “Бухтик із тихого затону” – про співжиття школярів і таємничого водного світу. Книга отримає чимало захоплених читацьких відгуків і навіть визнається однією з красних у 12-ї п’ятирічці! Однак такий успіх ніяк не позначиться на творчій долі письменника в Україні.

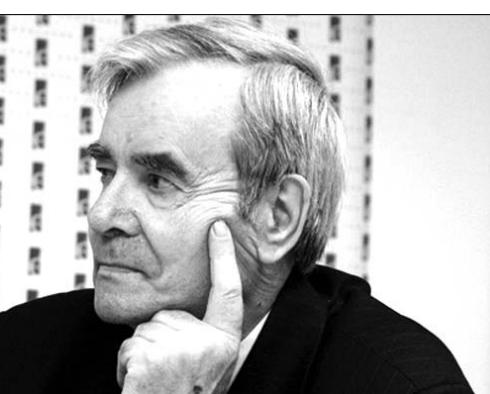
Наступна книга “Гости на мітлі” вийшла у 1988 р. у “Веселці”, але зі скандалом. “Чому я, український письменник, маю видаватися не рідною мовою і з межами України?” – звертався письменник до “керівних і спрямовуючих”. Це подіяло, але й надломило щось всередині. Володимир Рутківський вирішив остаточно поїхати у “внутрішню еміграцію”. Себто писати більше “в стіл”.

Щодня горблячись над письмовим столом, він дочекається слави у... 70 роках! Голосно і з захватом про літератора почнуть говорити після виходу в світ у 2007 році у видавництві “А–БА–БА–ГА–ЛА–МА–ГА” книги “Джури козака Швайки” з ілюстраціями талановитого українського художника Максима Паленка.

Звернення до історії – невипадкове, адже ще в школі він очолював археологічний гурток та брав участь у розкопках одного з найдавніших поселень на теренах сучасної України (блізько 300 тисяч років тому) біля села Велика Бурімка на Черкащині, де пройшли його дитячі та юнацькі роки.

Володимира Рутківського завжди манило таємниче, малодосліджено маловідоме. І от, задавшись питанням “Чому Іллю Муромця (а в історичній літературі вживався і Муровець), який похований у Києво-Печерській Лаврі, повністю собі “привласнила Росія”, одесит Рутківський пише повість “Сторожова застава”, в якій подає інакший погляд на усталені події.

Відповідю на запитання “Чому про битву на Синіх Водах, яка була за 18 років до Куликівської, ніхто не згадує? Адже са-

ме після неї була визволена Україна від монголо-татарського іга!”, стає великий роман для дітей “Сині Води”...

У відповідь на запитання “Що знає широкий загал про початки козаччини? Звідки взялся цей відомий на весь світ феномен народного лицарства?”, з’являється “Джури козака Швайки”.

Бажання дещо з іншої точки зору подивитись на відносини між українцями й кримськими татарами спонукало В. Рутківського написати “Джур-характерників”, де чи не вперше в українській літературі порушені трафаретно-усталені образ кримських татар як виключно стихійного лиха, що постійно нависає над ненькою-Україною.

Особливої популярності нашему земляку додав вихід на широкі екрани у жовтні 2017 року першого українського фільму-фентезі за однойменною повістю “Сторожова застава” з бюджетом понад 40 млн грн. Режисером став Юрій Ковалев, сценарій написали відомий український дитячий письменник Сашко Дерманський та кіносценарист Ярослав Войцешек.

Мріється, що неодмінно буде екранизовано й історичну тетралогію Володимира Рутківського для дітей “Джури”. Історично-пригодницький “екшн” патріотичного спрямування з елементами містки та детективу, знятий в описаних автором місцевостях України, став би проривом в дитячо-юнацькі кіноіндустрії та послужив би справі утвердження України.

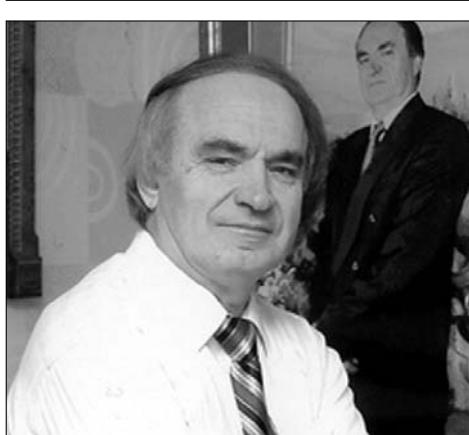
Але це в майбутньому...

Нині ж ми прощаємося з корифеєм української дитячої літератури, з чудовою, творчою людиною, яка до останніх днів дієво була включена в українське літературне життя.

У його “Джурах” дід Кібчик, дізнатись, що його товариш пішов у засвіти, говорить дивовіжно точну фразу: “Що ж, гарне життя прожив Кудьма. Важке і чисте. Може спокійно дивитись в очі прашувати своїм”...

Сказано, ніби про самого автора...

Вічна і світла пам'ять Майстру слова...

Світлій пам'яті життєлюбі

Вадим ПЕПА

Невблаганна смерть передчасно забирає найкращих. Віктор Женченко назавжди перед моїми очима – взірець життєлюбства, невтомної енергії, творчої наснаги, щирої доброчесливості, непохитності в своїх переконаннях, синівської віданості справіку рідній Матері-Землі. Десь одночасно ми обое зазнали непоправного удару долі: похоронили вірних, люблячих дружин. Переживали болючі втрати, підтримуючи один одного співчутливим словом.

“Одне життя – одна любов”

Ярослава КОВАЛЬЧУК

Нещодавно у Львові вийшло надзвичайно цікаве видання – “Листи до Ольги”, присвячене Ользі Рошкевич (1857–1935), упорядником якого є відомий львівський науковець, перекладач, багатолітній викладач та професор Михайло Падура.

Дана збірка зацікавить усіх поціновувачів українського слова та національної літератури, а передусім франкоznавців – тих, які досліджують багатогранну творчість національного генія – Івана Франка (1856–1916), зокрема, його епістолярну спадщину.

Видання унікальне тем, що в ньому вперше цілісно публікується письмова кореспонденція між Іваном Франком та його великим коханням – Ольгою Рошкевич, що становить найкращий взірець української інтимної епістолярної спадщини, яка налічує 38 листів І. Франка до Ольги Рошкевич.

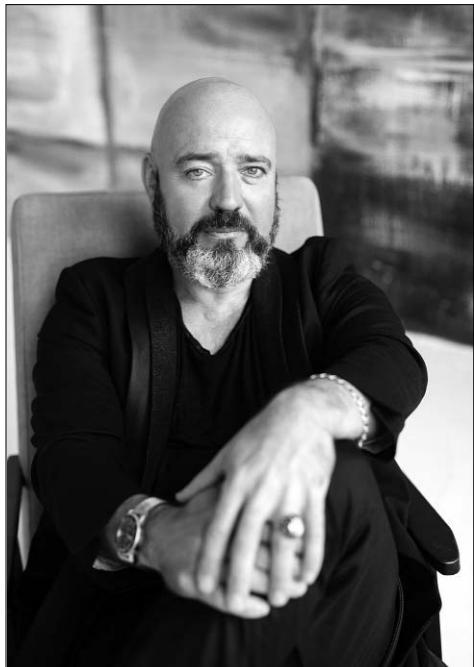
ЛИСТИ ДО ОЛЬГИ

вич та 16 листів О. Рошкевич до І. Франка. До видання також увійшли спомини сестри Ольги Рошкевич – Михайлини Рошкевич-Іванець, які доповнюють розуміння цих взаємовідносин та окреслюють окремі факти з життя яскравої у своїй самобутності та силі феномального таланту Івана Франка.

Ці листи є прекрасною ілюстрацією їхніх високих сокровенних почуттів, яким, на превеликий жаль, майбутнє не судилося. Як відомо, різні чинники та тогочасні обставини перервали їхні сподівання... Водночас, перекреслили палке бажання в особистому житті І. Франка: “Одне життя – одна любов”.

Збірка листів представлена фотоілюстративним матеріалом, містить грунтовні примітки та пояснення слів – у цьому вагома заслуга професора М. Падури як упорядника. Творчий феномен Івана Франка осягаємо і в нашу добу. Завдяки цій збірці відкриваємо ще одну грань життя І. Франка – яскравої особистості в українській національній культурі.

Видання можна придбати у книгарні НТШ у Львові.

— Напевне, всі театри добре знають оперу Чайковського “Пікова дама”. А як у вас виник задум поставити балет з такою назвою?

— Підбираю сюжети для балетів, враховуючи те, що “Київ Модерн-балет” — репертуарний театр, кожна вистава, що з’являється у нас, має прожити довге життя. Це багато років, до того ж ми налаштовані показувати свої вистави не лише в Києві, а й на гастролях.

Тому в кожен новий проект намагаюся закласти комерційну й глядацьку успішність. Звісно, під час вибору сюжету думаю, наскільки касовим буде той чи інший балет. А “Пікова дама” — це касова назва, шедевр, відомий у всьому світі.

Враховуючи те, що ми вже поставили всі три балети Петра Ілліча: “Лускунчик”, “Лебедине озеро”, “Сплячу красуню”, то балетна музика цього композитора для мене як хореографа, на жаль, вичерпалась. А розлучатися з генієм Чайковського не хотілося. Так виникла ідея зробити “Пікову даму”.

Я з театральної родини, виріс у театрі, тому знаю сюжет із дитинства. У ньому чудово поєдналися містична й реальність, пристрасть і кохання — все, що потрібно для балету.

Взяв на себе сміливість розширити діякі сюжетні лінії. У тексті Пушкіна йдеться про те, як Графіна у XVIII столітті, ще молодою дівчинкою, побувала у Версальському палаці. І вся історія з Сен-Жерменом звідти. З маленького оповідання я зробив окремий невеликий акт — вступ. Мені здається, що без цього оповідання неможливо пояснити, яким чином Графіна заволоділа секретом трьох карт. І вся історія для необізнаного глядача була в туманною.

Вирішив задіяти в цьому балеті такий прийом, як додана реальність. На екрані — трансляція гри в карти “Фараон”, у яку грав увесь світ у XVIII–XIX ст. Усі ігри, які глядач бачить на екрані, — це реальний “Фараон”. Гра не вимагає жодних інтелектуальних зусиль. Це просто — поталанити або ні. Додана реальність вимагала, щоб потрібна карта з’являлася в потрібному місці й у потрібний час. І це мало гармоніювати з музичним супроводом.

У балеті використав першу і другу частини Другої “Української” та Шосту “Патетичної” симфонії Чайковського. Напевне, не всім відомо, що “Українську” симфонію Чайковський написав, коли жив у сестрі в Кам’янці, що на Черкащині. Там тепер чудовий музей. До речі, за багато років до Петра Чайковського в цьому будинку гостював автор літературного першоджерела “Пікової дами” Олександр Пушкін.

Спочатку я хотів використати в балеті музику з опери “Пікова дама”. Але зазнав повної невдачі, бо заважав текст. І хореографія з самостійного виду мистецтва перетворювалася на банальний підрядковий переклад слів цієї опери. Тому і використав симфонічну творчість Петра Ілліча, яка не має жодного відношення до цієї опери.

Згадую про одну з перших вистав нашого театру — “Кармен.TV”. Тоді мені вдалося використати партитуру Жоржа Бізе.

Раду ПОКЛІТАРУ: “Головне — живий контакт із глядачем!”

У Міжнародному центрі культури та мистецтв відбулася прем’єра балету “Пікова дама” на музику Петра Чайковського Академічного театру “Київ Модерн-балет”. Проект здійснено завдяки підтримці Українського культурного фонду та Департаменту культури КМДА. Постановник — засновник і головний балетмейстер театру “Київ Модерн-балет”, заслужений діяч мистецтв України Раду Поклітару. Сьогодні Раду Віталійович — гость “СП”.

Але французька мова тоді так не заважала, як цього разу російська.

— **Розкажіть, будь ласка, про виконавців провідних партій.**

— Почнемо з партії Графині, яку виконує Олена Салтикова. Вона прийшла до нас з класичного балету. Таке буває не часто в нашему театрі, тому що ми — театр сучасної хореографії. Зізнаюсь: я дещо скептично ставлюся до можливостей академічних артистів балету говорити мовою сучасного балету без акценту. А Олена зробила неймовірні успіхи в царині сучасного танцю. Тішуся, що вона працює в трупі “Київ Модерн-балету”, це наша окраса.

Графа Сен-Жермена немає ні у Пушкіна, ні у Чайковського. Але мені захотілося зробити його ледве не головним героєм нашої розповіді. Це містична фігура XVIII–XIX ст.; можливо, пройдисвіт, можливо, геній, алхімік. Особа, яка, згідно з легендою, прожила надзвичайно довге за людськими мірками життя — кілька століть. Така фігура просто просилася в балет. Він існує у нас протягом двох актів. Його роль виконав заслужений артист України Артем Шошин. Це людина, яка давно працює у нашему театрі та фактично є провідним майстром сцени. Він сам хореограф, і дуже цікаво дивиться, як інший хореограф виконує мою хореографію. Усі рухи, які я йому пропоную, пропускає через призму своєї творчої індивідуальності. Артем представляє неокласичний напрямок балету, саме завдяки харизмі актора війшов персонаж, забарвлений у колори рококо.

У другій дії ми зустрічаємося з Лізою і Германом. Це головні персонажі у Чайковського і в Пушкіна. Партию Лізи виконує Катерина Кузнецова — танцівиця з неймовірною гармонійністю. Працюючи з Катею, я щоразу отримую величезне задоволення: вона швидко сприймає всі мої ідеї, рухи і прекрасно передає їх на сцені.

Партію Германа виконує Владислав Детюченко. Як і Артем Шошин, Владислав хореограф. Але як хореограф значно радикальніший, ніж я, набагато сучасніший. І це теж впливає на будь-який текст, який я йому прописую. Будучи неперевершеним майстром у царині сучасного танцю, він виконує всі рухи в гострому ритмі сучасності.

Вже не вперше основним оформленням сцени в новій виставі вирішив зробити відеопроекцію. Так само було і з двома моїми попередніми великими балетами: “Вій” та “Маленький принц”, які оформлювали чудова авторка відеоконтенту Ольга Нікітіна. Вона примудряється знати краще за мене ту чи іншу сцену. Коли бачу готову картинку — чи то Версаль, чи Літній сад, чи спальню Графіні, то думаю: “Саме так я й хотів”, хоча й не можу висловити це словами. Ольга створює дивовижний паралельний і, водночас, абсолютно суголосний з моєю хореографією світ.

Вже багато вистав ми зробили разом із художником костюмів Дмитром Курятою. Познайомилися, коли я був членом журі телешоу “Танцюють всі!” на телеканалі “СТБ”. Дмитро був начальником відділу стилю цього телеканалу. Одяг учасників шоу, журі та ведучих — це його робота. Він досить точно розуміє специфіку сучасного танцю. А зробити костюм для такого танцю набагато складніше, ніж для повсякденного життя. Танцювальний костюм повинен бути пристосований до складних рухів. У “Піковій дамі” Дмитро створив два абсолютно різних світи: рококо і світ ампірів XVIII–XIX століть.

У нашій країні прийнято скаржитися на відсутність інтересу до культури з боку влади. Не буду сперечатися. Але вже не

перший рік маємо Український культурний фонд, створений для підтримки культурних проектів. Зізнаюсь: спочатку був налаштований щодо цієї структури доволі скептично. Але виявилося, що це справді велике починання, яке допомагає створювати сучасне мистецтво. “Пікова дама” — другий наш спільній проект з УКФ. Першим був “Маленький принц”.

Працюватимемо над цією виставою і далі. Певні зміни стосуватимуться світла, костюмів, відео і, звичайно, моєї власної роботи — хореографії. Сподіваюсь, до кінця сезону глядачі побачать ще кращу виставу, ніж на прем’єрі.

— **Ви ставили балети в Молдові, Білорусі, Росії. А чому врешті вирішили пов’язати творчі долю з Україною?**

— Ще 2005 року я створив на замовлення “Фонду мистецтв” Володимира Філіппова виставу Le forze del destino (Сили долі). Це, можна сказати, пілотний проект нашого театру. Володимир Філіппов — справжній меценат, людина, яка живе цінностями епохи “срібного віку”, не отримує жодних прибутків від втілених за його фінансової підтримки проектів, а лише відчуває причетність до створення мистецтва. Я тоді був молодим хореографом, і він запропонував мені створити театр. Звісно, я погодився, опинився у Києві. З того часу існує “Київ Модерн-балет” — головна справа моого життя.

— **В одному з інтерв’ю ви зізналися, що на створення балету “Маленький принц” вас надихнули дитячі спогади.**

— Ще 2005 року я створив на замовлення “Фонду мистецтв” Володимира Філіппова виставу Le forze del destino (Сили долі). Це, можна сказати, пілотний проект нашого театру. Володимир Філіппов — справжній меценат, людина, яка живе цінностями епохи “срібного віку”, не отримує жодних прибутків від втілених за його фінансової підтримки проектів, а лише відчуває причетність до створення мистецтва. Я тоді був молодим хореографом, і він запропонував мені створити театр. Звісно, я погодився, опинився у Києві. З того часу існує “Київ Модерн-балет” — головна справа моого життя.

— **В одному з інтерв’ю ви зізналися, що на створення балету “Маленький принц” вас надихнули дитячі спогади.**

— Ще 2005 року я створив на замовлення “Фонду мистецтв” Володимира Філіппова виставу Le forze del destino (Сили долі). Це, можна сказати, пілотний проект нашого театру. Володимир Філіппов — справжній меценат, людина, яка живе цінностями епохи “срібного віку”, не отримує жодних прибутків від втілених за його фінансової підтримки проектів, а лише відчуває причетність до створення мистецтва. Я тоді був молодим хореографом, і він запропонував мені створити театр. Звісно, я погодився, опинився у Києві. З того часу існує “Київ Модерн-балет” — головна справа моого життя.

— **В одному з інтерв’ю ви зізналися, що на створення балету “Маленький принц” вас надихнули дитячі спогади.**

— Ще 2005 року я створив на замовлення “Фонду мистецтв” Володимира Філіппова виставу Le forze del destino (Сили долі). Це, можна сказати, пілотний проект нашого театру. Володимир Філіппов — справжній меценат, людина, яка живе цінностями епохи “срібного віку”, не отримує жодних прибутків від втілених за його фінансової підтримки проектів, а лише відчуває причетність до створення мистецтва. Я тоді був молодим хореографом, і він запропонував мені створити театр. Звісно, я погодився, опинився у Києві. З того часу існує “Київ Модерн-балет” — головна справа моого життя.

— **В одному з інтерв’ю ви зізналися, що на створення балету “Маленький принц” вас надихнули дитячі спогади.**

— Ще 2005 року я створив на замовлення “Фонду мистецтв” Володимира Філіппова виставу Le forze del destino (Сили долі). Це, можна сказати, пілотний проект нашого театру. Володимир Філіппов — справжній меценат, людина, яка живе цінностями епохи “срібного віку”, не отримує жодних прибутків від втілених за його фінансової підтримки проектів, а лише відчуває причетність до створення мистецтва. Я тоді був молодим хореографом, і він запропонував мені створити театр. Звісно, я погодився, опинився у Києві. З того часу існує “Київ Модерн-балет” — головна справа моого життя.

— **В одному з інтерв’ю ви зізналися, що на створення балету “Маленький принц” вас надихнули дитячі спогади.**

— Ще 2005 року я створив на замовлення “Фонду мистецтв” Володимира Філіппова виставу Le forze del destino (Сили долі). Це, можна сказати, пілотний проект нашого театру. Володимир Філіппов — справжній меценат, людина, яка живе цінностями епохи “срібного віку”, не отримує жодних прибутків від втілених за його фінансової підтримки проектів, а лише відчуває причетність до створення мистецтва. Я тоді був молодим хореографом, і він запропонував мені створити театр. Звісно, я погодився, опинився у Києві. З того часу існує “Київ Модерн-балет” — головна справа моого життя.

— **В одному з інтерв’ю ви зізналися, що на створення балету “Маленький принц” вас надихнули дитячі спогади.**

— Ще 2005 року я створив на замовлення “Фонду мистецтв” Володимира Філіппова виставу Le forze del destino (Сили долі). Це, можна сказати, пілотний проект нашого театру. Володимир Філіппов — справжній меценат, людина, яка живе цінностями епохи “срібного віку”, не отримує жодних прибутків від втілених за його фінансової підтримки проектів, а лише відчуває причетність до створення мистецтва. Я тоді був молодим хореографом, і він запропонував мені створити театр. Звісно, я погодився, опинився у Києві. З того часу існує “Київ Модерн-балет” — головна справа моого життя.

— **В одному з інтерв’ю ви зізналися, що на створення балету “Маленький принц” вас надихнули дитячі спогади.**

— Ще 2005 року я створив на замовлення “Фонду мистецтв” Володимира Філіппова виставу Le forze del destino (Сили долі). Це, можна сказати, пілотний проект нашого театру. Володимир Філіппов — справжній меценат, людина, яка живе цінностями епохи “срібного віку”, не отримує жодних прибутків від втілених за його фінансової підтримки проектів, а лише відчуває причетність до створення мистецтва. Я тоді був молодим хореографом, і він запропонував мені створити театр. Звісно, я погодився, опинився у Києві. З того часу існує “Київ Модерн-балет” — головна справа моого життя.

— **В одному з інтерв’ю ви зізналися, що на створення балету “Маленький принц” вас надихнули дитячі спогади**

— Для художника пленер — це, насамперед, обмін досвідом, — переконаний директор Музею-мастерні Івана Кавалерідзе, заслужений діяч мистецтв України Олександр Юнін. — Важливо відчувати лікоть колеги. Серед учасників пленеру були як зовсім молоді митці, що нині навчаються у Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури України, так і заслужені та народні художники, серед яких Валерій Франчук, Анатолій Буртовий, Андрій Кулагін, Тетяна Діденко, Олеся Тищенко та багато інших. Також у пленері взяв участь художник з Азербайджану Аскер Джавадов.

Митець завжди вчиться, незалежно від звання, віку, статусу. А якщо художник вчиться, то він росте. На виставці представлена прекрасні роботи. Не буде перевільшеннем назвати деякі з них геніальними. Ви лише подивітесь на полотна народної художниці з Одеси Галини Кравченко. А Валерій Франчук фактично повернувся до тієї техніки, в якій він свого часу відбувся.

На відкритті виставки було багато гостей, серед них — відомі мистецтвознавці, митці. Це все велика творча родина. А відбулися пленер і виставка завдяки керівнику Gallery Underground Валерію Махіну та арт-куратору проекту, заслуженому журналісту України Сергію Комісарову. Пан Сергій готовав пле-

Пленер об'єднав усю Україну

Музей-мастерня Івана Кавалерідзе (м. Київ) представляє колективну виставку за підсумками Міжнародного пленеру-симпозіуму “Очаків – 2021”, яка є творчим звітом 30 талановитих митців із Азербайджану та України.

нер, запрошуєвав до участі художників, активно висвітлював цю подію в соціальних мережах.

Під час відкриття виставки Валерієм Махіним був оголошений конкурс для молодих митців, який триватиме до травня наступного року. Авторитетне журі відбирає найкращі роботи, переможці отримають премії, а потім у музеї відбудеться виставка їхніх робіт.

Не може не радувати широка

географія учасників пленеру: митці з Києва, Одеси, Львова, Миколаєва, Дніпра та інших міст. Такими заходами ми не на словах, а справою утверджуємо гасло: “Схід і захід разом!”. Відбувається процес культурної дипломатії між різними регіонами, думками, роботами.

Прекрасні художні пленери відбувалися в Очакові і раніше. А новий проект став нашою спільною роботою з уже згаданою одеською галереєю Underground. Пленер продовжився в Одесі. Це для нас теж дуже цінно, адже музей носить ім’я Івана Кавалерідзе. Його життя і творчість були пов’язані з Одесою, на Одеській кіностудії він зняв кілька своїх стрічок. Плануємо, яким буде пленер наступного року. На відкритті виставки вже рекомендували трьох художників для участі в ньому.

Наш музей не вперше

бере участь в організації та проведенні пленерів. До 130-річчя від дня народження Івана Кавалерідзе проводили пленер у місцях, де він знімав фільм “Пісня про Довбуша”. Завдяки нам і нашим колегам з музею Гуцульщини та отцю Івану з церкви у Криворівні цей пленер перетворився на науково-дослідницький проект. Ми віднайшли хату, де Іван Петрович зберігав свої кіноніні речі. Нам показали місце однієї зі знімальних локацій. Дуже шкода, що ця стрічка роботи Кавалерідзе так і не дійшла до глядача.

У планах — відкрити виставку, присвячену 85-літтю від дня народження великої мисткині, талановитої викладачки, народної

художниці України Тетяни Голімбієвської. До експозиції увійдуть роботи з колекцій трьох закладів — Музею-мастерні Івана Кавалерідзе, Музею родини Голімбієвських і Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури України. Сподівається, будуть представлені роботи, які раніше ніде не експонувалися, — їх ескізи та графічні начерки. У виставці також представимо твори учнів художниці.

Плануємо також виставку картин Юрія Качкіна — людини, яка пише місто Київ. Сподіваємося на спільні проекти з Посольством Ізраїлю в Україні та народним художником Юрієм Соколовим.

Нині працюємо над великим проектом, присвяченим 300-річчю від дня народження Григорія Сковороди, 135-річному ювілею Івана Кавалерідзе та 100-річчю первого пам’ятника Григорію Сковороді у Лохвиці, роботи Івана Петровича. Наприкінці року плануємо відкрити виставку, присвячену Григорію Савовичу. У ній зголосились взяти участь близько 70 митців, сподіваємося, що це буде не лише Україна.

Закликаю всіх ходити до музеїв, галерей, кінотеатрів, театрів, подорожувати Україною. Дуже важливо пізнавати своє, рідне. Нам є що подивитися у Дніпрі, Харкові, Києві, Львові, Одесі, Чернівцях, маленьких містах та містечках. У нас багата національна культура, якою маемо пінрати.

Як ми змінилися за 30 років?

Одне з провідних місць у репертуарі Театру на Михайлівській (Центру мистецтв “Новий український театр”) належить українській класиці. У 2009 році театр відкривав стаціонарну сцену виставою “Безталання” за Іваном Карпенком-Каримом, з часом зробили нову версію, яка й сьогодні йде під назвою “Ото була весна”. Усі роки на сцені йде вистава “Івасик-Телесик” за п’єсою Марка Кропивницького. Вже кілька років у репертуарі “Інстинкт” за творами Ольги Кобилянської, а новою стала постановка маловідомої драми “Олеся” Марка Кропивницького під назвою “Химери юної панянки”.

Головна героїня нагадує мені сучасних молодих людей, які виростли в незалежній Україні. І лише з розповідей батьків знають, як було колись. Олеся отримала освіту, вона вже не може знайти спільну мову з батьками, її хвилюють інші питання — філософські. Усе це мені здалося настільки сучасним і актуальним, що ми просто зобов’язані були ставити цю п’єсу.

Свого часу зі студентами-акторами ми взяли уривок з цієї п’єси для навчальної роботи. Сподобалося. Потім взяли ще один уривок, згодом — ще. Коли з’явився певний обсяг зроблених сцен, то виникла думка, а чи не зробити нам композицію з цієї п’єси і створити виставу.

Дуже подобається, як працює актор Владислав Сведенюк у ролі Леоніда Петровича — молодого пана, який приїздить з Петербурга. Він досить глибоко, як на мене, відчуває такого собі “останнього інтелігента”, людини з минулого, якому немає місця в цьому світі.

Даниїл Кіно грає Кіндрада, батька Олеї. Вони з Даринкою майже однолітки... І спочатку ми підбирали на цю роль актора старшого за віком. Але для сценічної гри не так важливо, якого віку, якого зросту актора. А важливо, настільки точно він завдає правила гри. Мені здається, що йому це вдалося. Даниїл не лише добре “грає” вікову характерність, а й, що найголовніше, глибоко розуміє цього персонажа.

Цікаво працює і наш молодий актор Євген Йощук у ролі Власа, рибалки і співака, в якого закохана юна панянка. Євген яскраво,

значний. Невипадково ми назвали виставу — “Химери юної панянки”. Дівчина наче заблукала, запуталася в цьому світі, вона не знає на кого її орієнтуватися. Олеся не знаходить спільноти мови з батьками, коханий хлопець одружується з іншою, подруга зраджує. Весь світ проти неї, а вона — проти світу. Дарина цікаво працює. Вона ще в пошуку. Думаю, що з цією роллю дорослішатиме як актори.

Дуже подобається, як працює актор Владислав Сведенюк у ролі Леоніда Петровича — молодого пана, який приїздить з Петербурга. Він досить глибоко, як на мене, відчуває такого собі “останнього інтелігента”, людини з минулого, якому немає місця в цьому світі.

Даниїл Кіно грає Кіндрада, батька Олеї. Вони з Даринкою майже однолітки... І спочатку ми підбирали на цю роль актора старшого за віком. Але для сценічної гри не так важливо, якого віку, якого зросту актора. А важливо, настільки точно він завдає правила гри. Мені здається, що йому це вдалося. Даниїл не лише добре “грає” вікову характерність, а й, що найголовніше, глибоко розуміє цього персонажа.

Цікаво працює і наш молодий актор Євген Йощук у ролі Власа, рибалки і співака, в якого закохана юна панянка. Євген яскраво,

емоційно і глибоко проживає цю роль на сцені.

Павла Семіоновича, лакея, який живе минулим, майстерно грає Олексій Грудій. Він створює яскравий, напівгротескний характер.

Наприкінці минулого театрального сезону до нас прийшла молода актриса Олександра Петко. У виставі вона грає Горгину, служницю і абсолютну противідженість головної героїні. У неї вийшла дуже хороша робота. У дуеті з Олексієм Грудієм вони починають виставу і до фіналу високо тримають планку.

Глядач не може визначити, коли відбувається дія вистави. Ми прагнули, щоб вона була поза часом, набула античних або наяві космічних рис. Це не XIX і не XXI століття. “Позачасовість” та коже відображається і в манері виконання (існування акторів) в окремих сценах. Ми наче рухаємося виставою від класичного театру до театру найсучасніших форм наприкінці.

Так само вирішено і сценічний простір вистави. Дія відбувається у кількох місцях. Будинок старого пана у нас асоціюється з “колонами”. З’являється подіум, який трансформується — то будинок, то берег річки. Композиція побудована так, що на сцені по-

тійно перебувають два або три актори як в античному театрі, а наприкінці виникає “хор”. Сценографічне рішення аскетичне. Колони за допомогою Олесі перетворюються на крила величезного птаха, який відривається від землі і летить у далечину.

У виставі можна побачити картини художника та поета Леоніда Давиденка, який у 50 років відкрив у собі талант митця. Створюється враження, що роботи написані саме для цієї вистави, настільки точно вони потрапляють у цю історію.

Виставу присвятили пам’яті нашого молодого актора Антоніо Марджинеді. Коли ми тільки починали працювати над п’єсою, він мав грати роль Власа. Навіть почав репетиції, вже онлайн, із лікарняного ліжка... Чекали, що він повернеться до нас, але не сталося....

Цей театральний сезон хочу більше присвятити нашій дитячій складові — Театру для всієї родини “Сонечко”. Не залишился без уваги і “вечірній” репертуар. Одну з вистав хочу зробити, взявши за основу два оповідання Михайла Коцюбинського.

Фото надано театром

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

“Молитва, чудові голоси хористів, гармонійна взаємодія диригента з хором, відкритість і доброзичливість публіки”.

Духовна музика – від Бортнянського до Леоновича

Оксана ЧУПІЛКО,
журналістка
Фото: творче об'єднання “Гілея”

Регіональний представник УІНП в Полтавській області Олег Пустовгар зауважив, що уродженець козацького містечка Глухів Дмитро Бортнянський був першим українським композитором-універсалом: автором романсів, опер, творцем нового типу хорового концерту; першим, чиї музичні твори почали виходити друком. Батько майбутнього композитора Степан оселився у Глухові за кілька років до народження Дмитра, а в 1755 році здобув чин козацького сотника у гетьмана України Кирила Розумовського. При дворі гетьмана часто показували оперні вистави, які батько дозволяв Дмитрові подивитися. Гетьман звернув увагу на талант малого Дмитра і наказав призначити у Глухівську співацьку школу. Невдовзі опиняється у Санкт-Петербурзі. З 1768 року Бортнянський навчався у Венеції, грав на клавесині та органі, відвідував венеційські театри, опановував твори європейських музикантів, дебютував як композитор – автор опер, які захоплено сприйняла італійська публіка.

У 1796 році Бортнянський стає директором співацької капели у Санкт-Петербурзі. 30 років життя композитор присвятив переведанню стародавніх церковних піснеспівів і написанню своїх знаменитих хорових концертів.

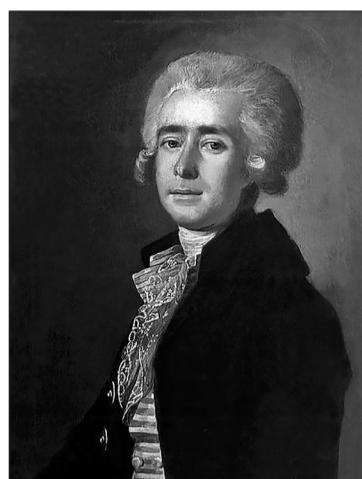
Обласний осередок Національної спілки композиторів, творче об'єднання “Гілея”, Полтавський офіс Північно-східного міжрегіонального відділу Українського інституту національної пам'яті (УІНП) за підтримки Департаменту культури і туризму облдержадміністрації та Департаменту культури, молоді та сім'ї Полтавської міської ради влаштували в Полтавській галереї мистецтв імені Миколи Ярошенка просвітницький музичний захід, присвячений пам'ятним датам: 270-річчю з часу народження видатного українського композитора, диригента, співака Дмитра Бортнянського та 100-річчю заснування Всеукраїнського музичного товариства імені Миколи Леоновича.

Найвідоміші з них – 35 чотириголосних хорових концертів, написаних на тексти псалтиря. У 1882 році було видане повне зібрання духовно-музичних творів Дмитра Бортнянського у 10-ти томах.

“Наш концерт також є присвятою й 100-річчю Всеукраїнського музичного товариства імені Миколи Леоновича”, – звернули увагу присутніх голова Полтавського обласного осередку Національної Спілки композиторів України Тамара Парулава та президентка Творчого громадського об'єднання “Гілея” Світлана Гогохія. А Олег Пустовгар розповів про тих діячів товариства, чие життя пов’язане з Полтавчиною. Це і Федір Попадич, уродженець Диканського краю на Полтавщині, який у часи Української революції 1917–1921 рр. очолював Полтавський український національний хор. Це і теоретик українського танцю, жертва сталінських бузувів Василь Верховинець, який завідував кафедрою мистецтвознавства Полтавського

інституту народної освіти. Один із засновників Товариства, хоровий диригент, перший керівник знаменої капели “Думка” – Нестор Городовенко народився неподалік Лохвиці. Належав до Музичного товариства і Гнат Хоткевич – бандурист, композитор, жертва сталінського терору, у 1928–1932 рр. – художній керівник Полтавської капели бандуристів.

Всеукраїнське музичне товариство мало на меті розвиток української національної музичної культури, а поштовхом до створення стало зумисне вбивство співробітником Всеросійської надзвичайної комісії з боротьби з контрреволюцією “українського Моцарта” – хорового диригента, автора славнозвісного “Щедрика” Миколи Леоновича. Діячі товариства увічнивали пам’ять Леоновича у назвах вулиць, видавали журнал “Музика”, влаштовували тисячі концертів, ініціювали створення Асоціації сучасної музики, представили українську культуру для

європейців на масштабній виставці у Франкфурті.

“У 1928 році російсько-комуністичний режим ліквідував Всеукраїнське музичне товариство імені Миколи Леоновича за “проведення української націоналістичної лінії”. Переважну більшість діячів товариства окупанти ув’язнили, заслали до концтаборів або розстріляли. Це наслідок окупації УНР більшовицькою Росією і це нині, через сто років, під час новітньої російсько-української війни за незалежність – нагадування і урок історії для нас усіх”, – підсумував Олег Пустовгар.

Культурно-мистецький захід “Естафета української духовної музики” відбувся за участю камерного хору “Гілея” – відомого колективу з понад 20-річним стажем, лауреата восьми міжнародних хорових конкурсів і низки

фестивалів духовних піснеспівів, який подорожує і в Україні, і за кордоном. Історія колективу бере початок з 1998 року. Тоді засłużений працівник культури Павло Лиманський зі Світланою Гогохією згуртували небайдужих і створили камерний хор.

Розпочався концерт славно-звісним “Щедриком” Миколи Леоновича (соло Ганна Кір’ян). Публіка захоплено сприйняла ще один його твір “Богородице Діво, радуйся” та “Благослови, душа моя, Господа. З літургії Іоана Златоуста” Кирила Стеценка. Зуваляй твори Дмитра Бортнянського “Достойно есть” та “Многая літа”.

“Сьогодні мали нагоду доторкнутися не тільки до сакральної спадщини духовної музики, а й до доробку наших сучасників – полтавських композиторів Юлії Корженко та Сергія Горюновича”, – наголосила Світлана Гогохія.

Ганна Кір’ян, диригент-хормейстер “Гілеї”, заміливала слухачів соло “Щедрика” Леоновича. “Молитва, чудові голоси хористів, гармонійна взаємодія диригента з хором, відкритість і доброзичливість публіки, внутрішнє єднання душ з Богом. Хочеться і надалі разом творити і надихати слухачів на глибинні роздуми про вічне!” – поділилася враженнями пані Ганна. А її колега Вікторія Дроздова розповіла, що давно мріяла розучити з хором колядку “Пречиста Діва”. “Взимку це була одна з незавершених справ. Коли відновилися репетиції – відразу узялася за неї. З першої фрази відчула зворотній зв’язок з хористами – твір сподобався, “зайшов”! А далі – репетиції в умовах карантинних обмежень... Ale все вдалося! Відчуваю відповідальність, адже наш хор є єдиним носієм, “хранителем” академічного хорового співу на Полтавщині”, – зауважила пані Вікторія.

Атмосфера в залі засвідчила, що полтавська публіка спрагла до дарунків “Гілеї”.

СЛОВО *Прогресія*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІАНОНС

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
РЕєстраційне свідоцтво КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редакколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШІК,
Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами –
тильки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право редактування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій посилення на “Слово Просвіти” обов’язкове.
Індекс газети “Слово Просвіти” – 30617

